

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

KATEDRA PEDAGOGIKY A PSYCHOLOGIE

Dítě s odkladem školní docházky v mateřské škole

Bakalářská práce

Jitka Vávrová

Vedoucí bakalářské práce

PhDr. Marta Franclová

České Budějovice

2009

Anotace:

Bakalářská práce: „Dítě s odkladem školní docházky v mateřské škole“ je rozdělena na část teoretickou a praktickou.

V části teoretické objasňuje problematiku týkající se zahájení školní docházky, popisuje období dítěte před vstupem do základní školy z hlediska vývojového, zabývá se aspekty školní zralosti a připravenosti, možnostmi diagnostického procesu v mateřské škole. Uvádí možné projevy a příčiny školní nezralosti jako nejčastější důvod indikace odkladu školní docházky.

V části praktické jsou popisovány možné příklady konkrétních cviků a činností rozvoje a učení dítěte s odkladem školní docházky v konkrétní mateřské škole potvrzující efektivitu odkladu školní docházky a důležitost diagnostické činnosti učitelky MŠ, součástí je také ukázka individuálního vzdělávacího plánu dítěte s odkladem školní docházky a ukázka jeho portfolio.

Annotation:

This bachelor thesis: „Child with postponed of the school attendance at kindergarten“ contains two parts.

The theoretical part is focused on a problem with start of the school attendance. The part covers psychological evolution of child prior to elementary school entry. It explains aspects of school readiness and the school maturity and its possibilities of diagnosis process in kindergarten. This part contains some possible symptoms and the causation of the school immaturity as the most frequent reason for postponing school attendance. This theoretic part was elaborated on the basis of working with the technical literature.

The practical part describes the possibilities examples of some specific exercises and education activities development in specific kindergarten and conforming the effectiveness of school attendance and importance of diagnostic activities of teacher in kindergarten. Exemple of an individual educational plan and the school portfolio for development of individual areas of personality is also included in the practical part.

Poděkování

Děkuji vedoucí bakalářské práce PhDr. Martě Franclové za rady, připomínky a metodické vedení, které mi byly poskytnuty při zpracování bakalářské práce. Dále děkuji své kolegyni v mateřské škole za podporu a poskytnutí pedagogických a diagnostických materiálů a v neposlední řadě své rodině za podporu a trpělivost.

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím literatury uvedené v seznamu použité a citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č.111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě pedagogickou fakultou, elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG, provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

V Českých Budějovicích dne 28.3.2009

.....

OBSAH

I. Úvod.....	7
II. Teoretická část.....	9
1. Charakteristika dítěte předškolního věku.....	9
1.1 Tělesný vývoj.....	10
1.2 Kognitivní vývoj.....	11
1.3 Sociální a emocionální vývoj.....	13
2. Pedagogicko-psychologická problematika zahájení školní docházky.....	16
2.1 Pojetí předškolního vzdělávání.....	19
3. Školní zralost a připravenost.....	21
3.1 Posuzování školní zralosti.....	25
3.2 Diagnostika školní (ne)zralosti.....	27
3.3 Nejčastější příčiny školní nezralosti jako indikace odkladu školní docházky.....	29
3.4 Intervence u školně nezralých dětí (odklad školní docházky).....	31
4. Dítě s odkladem školní docházky.....	33
4.1 Individuální vzdělávací plán	34
II. Praktická část.....	36
1. Systém intervence u dětí s odkladem školní docházky v konkrétní MŠ.....	36
1.1 Plán diagnostické činnosti v konkrétní MŠ.....	37
2. Cílená intervence u dětí s odkladem školní docházky v konkrétní MŠ.....	40
2.1 Ukázka intervenčního plánu.....	40
2.2 Ukázka rozvíjení schopností a dovedností dětí ve věku 5-6 let.....	46

3. Konkrétní individuální vzdělávací plán dítěte s odkladem

školní docházky.....	58
3.1 Kazuistika chlapce s odkladem školní docházky.....	58
3.2 IVP chlapce s odkladem školní docházky.....	61
3.3 Portfolio chlapce s odkladem školní docházky.....	64

III.Závěr.....67

Přehled citované a použité literatury.....69

IV. Přílohová část.....71

Seznam příloh

Úvod

Zpravidla si pro své děti přejeme stálé zdraví, a jako matka toto přání považuji za prioritní, jenže my chceme víc, než jen to. Přejeme si, aby naše děti žily plnohodnotný aktivní život naplněný láskou, přátelstvím, byly zvědavé, přijímaly životní výzvy, byly dostatečně hrdé na to, co samy dokázaly. Přejeme jim, aby byly schopné odolávat neúspěchům i prohrám, byly plné důvěry i naděje v budoucnost, plné podnikavosti, citu pro spravedlnost a měly také dostatek odvahy spravedlivě jednat. Zároveň doufáme, a ve skrytu duše se modlíme, aby jejich kvalita života byla lepší než ta naše, aby zdědily naše silné stránky a jen zlomek těch slabých.

S těmito slovy, myslím, souhlasí většina z nás, plně totiž vystihují smysl, respektive důvod mého zamýšlení se nad dítětem předškolního věku a problematikou indikace odkladů školní docházky na základě školní nezralosti a nepřipravenosti, která je stále aktuálním a častým úskalím, s nímž se pedagogická i rodičovská veřejnost setkává. Nejedná se pouze o okrajovou záležitost, dětí majících odklad školní docházky je stále mnoho. Setkávám se s nimi v rámci mé pedagogické praxe učitelky mateřské školy, i proto jsem toto téma zvolila pro svou bakalářskou práci.

Pro mnohé děti, školně zralé a vyspělé, je vstup do 1. třídy vhodným krokem na cestě jejich dalšího rozvoje a budoucího života vůbec. Je však také spousta dětí, pro které je odklad školní docházky značnou pomocí a nejvhodnějším řešením. Nelze však ponechat tyto děti bez potřebné péče s tím, „že se to za rok samo upraví“. Pokud je tento „čas na dozrání“ maximálně využitý ve prospěch dítěte, a to formou cílené speciální pomoci mateřské školy nebo odborného pracoviště, bývá pak efekt odkladu školní docházky ještě větší. Proto je důležité a žádoucí vyhledávat i takové děti, u nichž v souvislosti se zahájením školní docházky hrozí riziko selhání, které může negativně ovlivnit nejen jejich školní, ale současně i osobnostní vývoj.

Téma, nad nímž se ve své práci zamýšlím, je velmi rozsáhlé a mnohohrstevné. Proto je práce pojata jako vhled do dané problematiky. V teoretické části si klade za cíl přiblížit toto stále aktuální téma a s ním související důležité skutečnosti (charakterizuje vývojové zvláštnosti dítěte zahajujícího školní docházku, uvádí aspekty školní zralosti, možné příčiny a důsledky/projevy školní nezralosti, přibližuje její diagnostiku, zamýšlí se nad pozitivy i negativy odkladů školní docházky, možnosti vhodné intervence). V praktické části si současně klade práce za cíl předložit konkrétní postupy a způsoby

práce s dětmi s odkladem školní docházky, možné cesty, jak překážky budoucí školní úspěšnosti zmírnit, protože jen dítě školně zralé, vyspělé a připravené se může snadněji adaptovat na nové školní prostředí, být v něm úspěšné a zároveň být úspěšné také ve svém budoucím životě.

I. Teoretická část

1. Charakteristika dítěte předškolního věku (5-6/7 let)

„Vzdělání je prostředkem ke zlidštění člověka...aby každý člověk byl celistvě vzdělán, správně jsa vycvičen nikoli jen v nějaké jediné věci, nebo v několika málo, nebo ve mnohých, nýbrž ve všech, které dovršují podstatu lidskosti...“ A proto: „Na dobrém počátku všechno záleží.“ (J. A. Komenský)

Charakteristika tohoto vývojového období je pro uvedení do problematiky dítěte s odkladem povinné školní docházky důležitá. Kapitola je zaměřena na podstatné momenty ilustrující očekávané vývojové tendence této etapy, které podmiňují úspěšné zahájení školní docházky a přijatelné zvládnutí školních požadavků, v souvislosti s uvedenými momenty se zároveň zamýšlí nad některými nedostatky v oblasti tělesného, kognitivního a sociálně-emočního vývoje, na jejichž podkladě je pak nejčastěji indikován odklad školní docházky (podrobněji pak uvedeno z hlediska školní zralosti a připravenosti).

Období předškolního věku je zpravidla vymezeno od třetího do šestého roku věku dítěte, je charakteristické stabilizací jeho vlastní pozice v okolním světě, diferenciací vztahu dítěte k okolnímu světu. Je to čas neustálé tělesné i duševní aktivity, velkého zájmu o okolní jevy, potřeby sebeprosazení a zároveň doba, která je nazývána obdobím hry (také obdobím mateřské školy), protože je to právě hrová činnost, v níž se aktivita dítěte projevuje především. Celé předškolní období je charakteristické vývojovými zvláštnostmi, změnami v různých oblastech biologického a psychosociálního vývoje. *"Konec této vývojové etapy není určen jen fyzickým věkem, ale především sociálně - nástupem do školy, který s věkem může oscilovat v rozmezí jednoho eventuálně i více let".¹*

V pěti až šesti letech již dítě postupně dozrává jak v oblasti tělesné, tak emoční, sociální a také rozumové. V tomto věku je většinou přátelské, společenské a nabývá

¹IVÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I.* Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0956-8

sebevědomí. Svět se mu rozšiřuje za hranice domova, rodiny i mateřské školy. Neustále si cvičí dovednosti ve všech oblastech vývoje a zdokonaluje se.

1.1 Tělesný vývoj

V období před vstupem do školy se zlepšuje celková koordinace **hrubé motoriky** a rovnováha, to je způsobeno proměnou tělesné stavby. Dítě je lehčí a vyšší, to mu umožňuje snadněji zvládat základní pohybové dovednosti (např. překonává určitou vzdálenost, překážky přeskokem, výskokem, seskokem, zvládá jednoduchý rytmický pohyb...) i složitější pohyby (jízda na kole, plavání, lyžování, bruslení).

Současně vyzrává také **jemná motorika**: dítě je zručnější, dokáže provádět přesnější a jemnější pohyby, což se projevuje v rychle narůstající soběstačnosti při běžných denních činnostech (podrobněji viz. kapitola 3), při hře i hrových činnostech (např. manipuluje s předměty, kostkami, stavebnicemi apod., navléká korálky, stříhá nůžkami, modeluje...) a zejména také v **kresbě**. Ta je pro dítě nejpřirozenějším vyjadřovacím prostředkem, zároveň také hrou, jejím prostřednictvím dítě dokáže vyjádřit své pocity (kladné i záporné), přání (vědomá i nevědomá). Kresba má neverbální symbolickou funkci, rozvíjí se od fantazijního způsobu zpracování tématu k realistickému pojetí a uplatňuje se v ní rychlý růst rozumového pochopení světa, schopnost vyjádřit kresbou svou vlastní představu. Kresba šesti letého dítěte, zralého pro vstup do základní školy, je tak již (oproti kresbě mladších dětí) po všech stránkách vyspělejší: kresba postavy má jasné, přesné proporce s jemnými detaily např. knoflíky na košili, přesný počet prstů na ruce...(v příloze č. 1 uvádím kresbu lidské postavy šesti letého dítěte zralého a naopak nezralého pro vstup do školy).

Celkově lze motorický vývoj označit jako stálé zdokonalování, zlepšování pohybové koordinace, větší hbitosti a elegance pohybů.

Nedostatky v této oblasti bývají nejčastěji spojené:

- se zdravotními důvody projevujícími se celkově nižší odolností organismu, častou nemocností (alergie, chronické nemoci či jiné vážné choroby, ale také náročné operace vyžadující dlouhodobou rekonvalescenci, případně pobyty v lázních apod.)

- s nedostatečnou koordinací hrubé a jemné motoriky (zvýšená neobratnost, nemotornost, obtíže s rovnováhou), senzomotoriky (nepřesná koordinace ruky a oka), také motoriky mluvidel (tzv. artikulační neobratnost, kdy je řeč nesrozumitelná, neobratná) a nedostatky v manuální zručnosti (obtíže v sebeobsluze, manuální neobratnost); nezralost v této oblasti také ovlivňuje lateralizaci ruky (přednostní užívání ruky).

1.2 Kognitivní vývoj

Vývoj poznávacích procesů je charakteristický vzrůstajícím zájmem dítěte poznávat a objevovat okolní svět. Pomocí otázek „proč, jak, kdy, kde“ hledá podstatu okolního světa i sebe sama. V uvažování staršího předškolního dítěte již dochází k vývojovému posunu od vizuální pozornosti k většímu důrazu na funkční vztahy (tzn. uvažuje v celých pojmech na základě vystižení podstatných podobností), přesto je však zatím stále úzce vázáno na vnímání viděného či představivost (je ulpívavé, zaměřuje se především na viditelné a zajímavé znaky objektů) a proto ještě dítě neuvažuje komplexně (uvažování je útržkovité a nepropojené).

Typickými znaky myšlení předškolního dítěte (tzn. způsob jakým dítě nazírá na svět, jaké si vybírá informace, jak je pak zpracovává a interpretuje) jsou:

- *egocentrismus* - subjektivní přístup dítěte k poznání světa, posuzuje situaci jen ze svého pohledu (např. zakrývá si rukama oči, když nechce, aby je někdo viděl)
- *fenomenismus* - projevuje se převahou jevové složky skutečnosti, dítě klade důraz na určitou zjevnou podobu světa, tzn. vše je takové, jak vypadá (např. odmítá akceptovat, že velryba není ryba)
- *prezentismus* - dítě váže okolnosti na aktuální přítomnost a podobu světa, to pro ně představuje subjektivní jistotu (je to doopravdy tak, protože to tak vidí)
- *magičnost* - dítě interpretuje realitu tak, aby pro ně byla přijatelná, vypomáhá si fantazijním zpracováním skutečnosti projevujícím se:
 - *animismem resp. antropomorfismem* - přisuzuje objektům vlastnosti živých tvorů, případně přímo lidské (např. ostříhané panence vlasy také opět dorostou)
 - *arteficialismem* - chápe vlastnosti okolního světa, objektů tak, že je někdo „udělal“ (např. někdo zavěsil na oblohu slunce, hvězdy, měsíc, stvořil člověka)

Šestileté dítě, zralé pro vstup do školy, se postupně od výše uvedených znaků myšlení odpoutává (viz kapitola 3. Školní zralost a připravenost).

V *chápaní prostoru, času a počtu* pěti leté dítě ještě nezvládne rozlišit a dobře odhadnout prostorové vztahy (blízké předměty vnímá jako skutečně větší, vzdálené jako skutečně menší, s rozlišením pojmů nahoře a dole nemívá obtíže, diferenciaci poloh vlevo a vpravo bývá prozatím nepřesná, určitou roli zde hraje také dozrávání lateralizace). V poznávání času se zaměřuje na přítomnost, čas je pro ně subjektivní (vzniká z prožité zkušenosti), prostřednictvím zkušeností s rytmem dne se dokáže orientovat v aktuálním čase (den, noc, ráno, poledne, večer), avšak delší časové úseky ještě nerozliší (včera, zítra, pozítří...). Oproti tomu šesti leté dítě se již dovede orientovat v čase, začíná současně chápat i základní předmatematické představy (více viz. kapitola 3.1).

V *řeči* je již také patrný značný pokrok, v průběhu předškolního věku dochází u dítěte k výraznému zdokonalování všech složek verbální komunikace, obohacuje slovní zásobu, dítě chápe a užívá řeč v souladu se svou úrovní myšlení (začíná odlišovat, jak mluvit s dospělým či s mladším dítětem než je samo). Komunikační dovednosti napodobuje od osob ve svém blízkém prostředí (nenapodobuje ovšem vše co slyší, užívá výrazy, které pro ně mají význam z hlediska smyslu informací). Nápodoba se uplatňuje také při osvojování gramatických pravidel. Pokroky jsou patrné ve větné stavbě, umí vytvořit krátké věty, mluví samo srozumitelně a téměř gramaticky správně, zvětšuje se rozsah i složitost vět, roste zájem o mluvenou řeč a její vývoj tak umožňuje dítěti růst poznatků nejen o okolním světě, ale také o sobě samém. Zároveň se v tomto období rozvíjí také všechny složky **paměti** (hlavně rozvoj epizodické paměti pozitivně ovlivňuje schopnost zformulovat vlastní zážitky verbálně).

Obtíže spojené s nedostatky v této oblasti se projevují nedostatečnou zralostí myšlení (uvažování). Tyto děti ještě nejsou schopné oprostit se od egocentrismu, prezentismu, fenomenismu ani magičnosti, nedochází u nich k posunu od názorného, intuitivního myšlení ke konkrétním logickým úsudkům a analytickému myšlení.

Koncentrace pozornosti je pro ně také značnou překážkou (nevyužívají své schopnosti, dovednosti, dělá jim problém soustředit se, nevydrží plnit úkoly dostatečně dlouhou

dobu), současně mají nedostatky v zrakové percepci (nekoordinované oční pohyby a nesystematické zrakové vnímání, nedostatečná vizuální analýza, syntéza, diferenciacie, integrace) a sluchové percepci (nedostatečná sluchová diferenciacie, neschopnost sluchové analýzy, syntézy slov).

Poměrně častým důvodem pro odklad školní docházky bývá přetrvávající dětská patlavost, respektive dyslálie, kdy dítě ještě artikulačně nezvládá správně všechny hlásky a jeho řeč je nesrozumitelná, což může být způsobeno nezralostí motoriky mluvidel, ale i zmiňovanými nedostatky ve sluchové diferenciaci či v důsledku špatného mluvního vzoru a nedostatečné zkušenosti.

1.3 Sociální a emocionální vývoj

Rodina zůstává stále nejvýznamnějším prostředím, které zajišťuje primární socializaci dítěte (uvádí je do společenství lidí). Rodiče představují pro dítě nositele citového bezpečí, jistoty a důvěry, jsou pro ně oporou. V období před vstupem do školy se, na rozdíl od předchozích etap, kdy je u dítěte zřejmá potřeba sociálního kontaktu s blízkým dospělým, projevují tendence a potřeba i dalších „spoluúčastníků“ ve hře či činnostech, začínají se vytvářet pevnější (mnohdy i trvalejší) dětská společenství. Rozvoj poznávacích procesů ovlivňuje *sebepojetí* dítěte (prozatím má vizuální charakter, dítě dokáže popsat své vlastní fyzické rysy, své vlastnictví i své preference, co má/nemá rádo), jeho *sebehodnocení* je doposud nestabilní, jednoznačně závislé na názoru blízkých osob, především rodičů. Rozvíjí se také potřeba možnosti *sebeprosazení* (záleží na úrovni sociální zkušenosti dítěte, která je mimo jiné dána možnostmi pobytu v kolektivu vrstevníků).

Vedle rodiny hraje významnou socializační roli také mateřská škola. Dítěti vstupujícímu z rodinného prostředí do kolektivu vrstevníků a prostředí mateřské školy je dána řada sociálních příležitostí i nových rolí, s nimiž se výrazně posouvá jeho sociabilita. Pokrokem v osvojování rolí je diferenciacie role mužské a ženské (dítě přejímá ve svých zájmech a postojích převládající mužské či ženské chování např. jakým hračkám, druhům her, oblečení dává přednost). Dítě předškolního věku si řadu rolí osvojuje především formou **hry** (uvědomuje si, že je jeho role ve hře jen jako, ale chová se, jakoby se jednalo o skutečnost např. hra na školu), která má stále přední a

významné postavení, vede nejen k osvojení dovedností užitečných pro život, napomáhá k překonání sociálních nároků, ale má smysl i sama o sobě. „*Pro dítě má význam nejen psychoterapeutický, rozumový a mravní, ale je nezbytnou součástí jeho psychického a socializačního vývoje.*“² Naopak nedostatek společenského styku a seberealizace, kterou dítě ve hře uplatňuje, vede k psychické deprivaci³. Předškolní dítě by již před zahájením školní docházky mělo zvládat určité sociální situace (viz. kapitola 3. v souvislosti se sociálně-emoční zralostí a připraveností).

Nedostatky a obtíže v této oblasti se nejčastěji projevují:

- celkovou reaktivitou, nestabilitou a nižší odolností vůči zátěži (dítě je emočně labilnější, více dráždivé, dříve se unaví, nedokáže se adaptovat na režim školy, vyčerpává se)
- nedostatečnou úrovní regulačních kompetencí (nezralá, převážně emotivní regulace, je zaměřena na dosažení okamžitého uspokojení aktuálních potřeb)
- nedostatečným rozlišováním různých rolí, dítě nezvládá rozlišovat chování k určitým osobám, činí mu problémy respektovat jiné, podřídit se autoritě (s těmito problémy se často setkáváme u dětí, které nenavštěvovaly mateřskou školu)
- nedostatečnou komunikací s učitelem a spolužáky (zde je důležitá znalost a pochopení vyučovacího jazyka, aby dítě nemělo nedostatky ve formální složce řeči, nečinilo mu problémy komunikovat s pedagogem i spolužáky, nevyhýbalo se komunikaci, a ta se tak nestávala stresorem)
- nerespektováním standardní formy chování (nepřipravenost v oblasti chování, respektive neznalost základních pravidel chování, ztěžuje úspěšnou adaptaci na školní prostředí).

Pokud má dítě zahájit školní docházku, mělo by být zralé po všech stránkách (biologické, psychické, sociální, emocionální), jen tak lze předejít neúspěchu a pocitu

2 ŘÍČAN,P. KREJČÍŘOVÁ,D. a kolektiv. *Dětská klinická psychologie*. Praha: Grada Publishing, a.s. 2006. ISBN 80-247-1049-8

3 MATĚJČEK,Z.Co, *kdy a jak ve výchově dětí*. Praha, Portál 2007. ISBN 978-80-7367-325-3

méněcennosti, který se u mnohých dětí v průběhu školní neúspěšnosti může dostavit. Je proto nesmírně důležité, aby děti vstupovaly do školy s nadějí, že jako školně zralé, vyspělé a připravené její požadavky úspěšně zvládnou.

2. Pedagogicko-psychologická problematika zahájení školní docházky

„Každý člověk má být připraven tak, aby byl ku prospěchu sobě samému i všem ostatním...v ničí moci není, jaké se rodí děti, aby se však správným vedením staly dobrými, to je v naší moci.“

(J. A. Komenský)

Otázkou výchovy předškolních dětí a otázkou správného momentu pro zahájení školní docházky se zabýval již J. A. Komenský ve svém významném díle Obecné porady o nápravě věcí lidských (Pampaedie kap. 9. „o škole útlého dětství“, tj. o výchově od narození po 6. rok věku dítěte), dále v navazujícím Informatoriu školy mateřské, Velké didaktice (Idea školy mateřské) či ve Vševýchově (Škola dětství – klín mateřský).

J. A. Komenský ve svém neobyčejně moudrém Informatoriu školy mateřské, obsahujícím řadu cenných rad a zkušeností, z nichž mnohé (ač v obměněné formě), platí do dnes, zdůrazňuje: *„Bezpečněji jest, aby se mozek prvé dobře usadil, nežli zaměstnáván býti začne. V dítěti pak do pěti i šesti let sotva se teménko právě zavírá a mozek utvrzení svého dochází... Bude-li dítě do šesti nebo začátku sedmi let cvičeno v pobožnosti a mravech, v rozumnosti a dělání hbitém...v mluvení nebo vyslovování řeči...nebude nic pozdě v šestém roku k libernímu učení ve škole přistoupiti... může to býti o půl roku neb o celý dříve neb posléze, jak se při kom spatří. Nebo strom některý hned zjara ovoce nese, jiný v létě, jiný ku po podzimku...Do obecné školy se dítě hodí tehdy, umí-li, co ve škole mateřské umět mělo a je-li jeho pozornost k otázkám a způsobilost na ně patřičně odpovídat“⁴*. Komenský zde dále popisuje, jak důležité je lehce přecházet od hry ke složitějším činnostem a dát dětem čas k jejich rozvoji, požaduje, aby dítě bylo systematicky motivováno a informováno o významu školy, jeho představa o učiteli se pěstovala tak, aby z něho nemělo strach, vytvořilo si k němu kladný vztah a mělo k němu důvěru.

Je nesmírně pozoruhodné, jak všestranně přistupoval náš přední pedagog k problematice zahájení školní docházky, vezmeme-li v úvahu, že již uplynula čtyři staletí

4 KOMENSKÝ,J.A. *Informatorium školy mateřské*, Praha: Academia, 2007

od doby, kdy promýšlel a formuloval uvedené myšlenky. Po něm se touto otázkou zabývala řada dalších významných odborníků a badatelů.

Abych více přiblížila problematiku zahájení povinné školní docházky, považuji za vhodné zmínit některé skutečnosti, které jsou důležité, mají vliv na eliminaci adaptačních potíží spojených se zahájením školní docházky a obecně na školní úspěšnost dětí.

Období zahájení školní docházky patří k nejnáročnějším obdobím v dosavadním životě dítěte. Znamená významnou změnu, kdy dítě vstupuje ze světa her do světa školních povinností, podřizuje se novému časovému rozvrhu, kolektivu ostatních dětí, autoritě učitele. Musí se soustředit, vyvíjet volní úsilí ke splnění školních úkolů, a to i těch méně přitažlivých, sledovat vyučování, přijmout uložené úkoly, pracovat na nich a dokončit je ve stanoveném čase (zejména pokud nebude zařazeno do některé alternativní školy), je neustále hodnoceno. Většina dětí si zvykne snadněji a poměrně rychle. Jsou ovšem takové, kterým adaptace trvá řadu měsíců.

Nástup dítěte do 1. třídy základní školy je zároveň důležitým *sociálním mezníkem*. Vymezuje dítěti novou sociální roli, roli školáka, která není výběrová, dítě si ji nevolí samo (je limitována dosažením stanoveného věku a odpovídající úrovní celkového vývoje). Role školáka je pro dítě spojena jednak s vyšší sociální prestiží, v tomto směru je zároveň jakýmsi formálním potvrzením předpokladů k dalšímu rozvoji a perspektivám, na druhé straně s sebou přináší aktuální, zásadní změnu životního stylu, větší nároky, důraz na jejich plnění nejen pro dítě samotné, ale pro celou rodinu.

Pojetí a hodnota role školáka, se vyvíjí zejména v závislosti na informacích a postojích rodičů dítěte, jeho blízkých. Tím je předškolák značně ovlivněn. Mnohdy bývá zahájení školní docházky náročnější pro rodiče než pro děti. Některí rodiče mají zcela přesná očekávání o způsobu chování svého školáka a obtížně přijímají, že se i této roli dítě nějakou dobu učí (navíc také chybuje), kladou důraz na plnění školních povinností, chápou školu především jako místo určitého výkonu potvrzující pozitivní efekt učení. Pod vlivem očekávaného zahájení školní docházky se také často mění jejich postoj k dětským *hrám*, přestávají je považovat za účelné a jakékoli uspokojení ze hry,

která je pro dítě důležitým způsobem seberealizace a „prvního učení“, chápou, bohužel, jako zbytečné.

V šesti letech je dítě zpravidla připraveno na zahájení školní docházky. Samo dovršení šesti let věku dítěte však neříká nic zásadního o tom, jak se dítě ve škole pracovně i sociálně zařadí, jak bude celkově prospívat. Mezi dětmi, které při nástupu do školy dosáhly šesti let jsou i děti pro školu ještě nepřipravené, nezralé.

Každé oslabení (zdravotního stavu, odchylky v rozvoji tělesném či smyslovém anebo mírné opoždění psychického vývoje v podobě nerovnoměrného vývoje) a obtíže spojené s adaptací na nové školní prostředí (pocity nejistoty, ohrožení), může dětem znemožnit zvládat požadavky školy - školního vyučování (představují tak přílišnou zátěž). Vážné problémy i selhávání na úplném začátku „školního života“ srážejí jejich motivaci, následně pak ztrácejí zájem o školu, protože jsou od nich vyžadovány takové požadavky, které ještě nejsou schopné zvládnout. To má své důsledky, které jsou často dlouhodobé, zanechávající trvalé stopy ve vývoji psychiky, zdraví a osobnosti dítěte, což později může vyústit v budoucí školní neprospěch a neurotizaci (příznaky školní nezralosti se nemusí projevovat ihned po zahájení školní docházky). Je proto velmi důležité uvědomit si, že pro úspěšnost zvládání školních nároků je nutné, aby děti dosahovaly (kromě tzv. intelektuálních dovedností) dostatečné emocionální a psychické stability tj. nebyly v souvislosti s adaptačním procesem nejisté, ale naopak byly v psychické pohodě a cítily se bezpečně, zároveň byly dostatečně samostatné, uměly si poradit se sebeobsluhou apod. (viz. kapitola 3. Sociální a emocionální zralost).

Většina předškolních dětí se na školu a svou novou roli těší, neméně na výuku samotnou. Avšak „těšení se do školy“ není v žádném případě potvrzením jejich zralosti a připravenosti pro zahájení školní docházky, i když tím někteří rodiče poměrně často argumentují v situaci, kdy je jejich dítěti odborníky doporučen odklad školní docházky. Podle Z. Matějčka⁵ „...jde spíše o projevy předškolní naivity, kdy se dítě těší do školy tak jako se těší na výlet, k babičce apod. Dítě předem neví, co ho ve škole čeká a své představy si spíše idealizuje a pojímá roli školáka jako hru. Neuvědomuje si, že i když se mu ve škole nebude líbit, nemůže se vrátit zpět, tak jako když ho přestane bavit

⁵ MATĚJČEK, Z. Co, kdy a jak ve výchově dětí. Praha, Portál 2007. ISBN 978-80-7367-325-3

nějaká hra a má možnost s ní skončit.“

2.1 Pojetí předškolního vzdělávání

Předškolní vzdělávání má usnadňovat dítěti jeho další životní i vzdělávací cestu, je chápáno jako nedílná součást celoživotního vzdělávání. *„Svým pojetím, výchovným zaměřením a organizací života má pozitivní vliv na pozdější úspěšnost dětí, úroveň jejich výkonů i schopnost společenské integrace“*.⁶ Probíhá v mateřských školách (školských institucích), které jsou součástí školského systému, v němž primární vzdělávání navazuje na preprimární, realizují cílenou předškolní výchovu (viz. příloha č. 2) spojenou se systematickou přípravou na školu každodenní plynulou, přirozenou socializací a kultivací dítěte prostřednictvím prožitkového, kooperativního i situačního učení a hrovými aktivitami.

Důležitým úkolem předškolního vzdělávání je vytvářet vhodné předpoklady pro pokračování ve vzdělávání tím, že jsou za všech okolností maximálně podporovány individuální rozvojové možnosti dětí tak, aby uspěly v době, kdy zahajují školní docházku, k optimální dosažitelné úrovni osobního rozvoje a učení. V etapě předškolního vzdělávání jsou osobnostní rozdíly mezi dětmi, a stejně tak rozdíly v jejich individuálních výkonech, pokládány za přirozené a samozřejmé, jelikož předškolní vzdělávání neusiluje o vyrovnání výkonů dětí, ale snaží se vyrovnat jejich vzdělávací šance.

V zájmu zajištění propojenosti a plynulé návaznosti předškolního a základního vzdělávání je nutné, aby základní škola brala v úvahu přirozené rozdíly ve vzdělávacích možnostech i výkonech dětí zahajujících školní docházku a bylo maximálně využito i uplatněno dosažených klíčových kompetencí dítěte (viz. příloha č. 3).

Rozdíly mezi předškolními výchovně-vzdělávacími činnostmi a školním vyučováním jsou v naší škole stále ještě patrné. Dítě začínající svou školní docházku si musí postupně zvykat na odlišnosti mezi činnostmi v mateřské škole, případně v rodině

6 Národní program rozvoje vzdělávání v ČR, Praha: MŠMT ČR, 2001

a mezi pravidelným a systematickým vyučováním ve škole.

Uvádím některé rozdíly mezi charakterem činností v předškolním věku a školními činnostmi:

Tabulka č. 1⁷

Mateřská škola	Zahájení školní docházky
spontánní hrové činnosti	systematické vyučování s pevně danými cíli
spontánní pozornost	záměrné soustředění
samo si organizuje hru	nutnost podřízení se společným činnostem
spontánní citové projevy	ovládání citů v duchu společenských norem
vnitřní prostor pro individuální činnosti	spolupráce s ostatními žáky
malé zásahy do dětské pohyblivosti a impulzivity	požadavky na schopnost inhibice

3. Školní zralost a připravenost

⁷ DVOŘÁKOVÁ, M. *Pedagogicko psychologická diagnostika II. PF JCU, 2006. ISBN 80-7040-402-7*

První zkoušku školní zralosti vlastně uvedl již J.A. Komenský: dítě dostane na výběr mezi jablíčkem a penízkem, je-li školně zralé, sáhne po minci⁸.

Pojem školní zralost

Znamená zralost centrální nervové soustavy (dále CNS), která se projevuje odolností vůči zátěži, schopností soustředit se a emoční stabilitou. Zralost CNS je předpokladem úspěšné adaptace na školní režim, ovlivňuje lateralizaci (přednostní užívání jedné ruky pro psaní), rozvoj motorické a senzomotorické koordinace, je předpokladem k rozvoji zrakové a sluchové percepce. Alespoň relativní úspěšnost ve škole závisí též na úrovni regulačních kompetencí, které ovlivňují stupeň využití rozumových schopností.⁹

Psychologové definují školní zralost jako „způsobilost dítěte absolvovat školní vyučování“¹⁰. K určení školní zralosti je zapotřebí dosažení určité úrovně řeči, myšlenkových operací, pozornosti, soustředěnosti i sociální dovednosti. Také upozorňují, že předčasné zařazení dítěte do základní školy může u něho způsobit ztrátu sebedůvěry, neurotizaci či regresi.

Školní zralost je třeba považovat za komplexní jev, který bývá spojován se spontánním vývojem a biologickým zráním příslušných struktur a funkcí. Vývoj se však vždy uskutečňuje ve vzájemné interakci jedince s jeho vnějším prostředím skýtajícím nekonečnou řadu podnětů, záměrného i nezáměrného ovlivňování dítěte.

Langmeier¹¹ se při formulování pojmu školní zralost přiklání ke Komenskému

8 ŠTURMA, J. Školní zralost a její poruchy. in ŘÍČAN,P. KREJČÍŘOVÁ,D. a kol. *Dětská klinická psychologie*.Praha: Graga Publishing a.s., 2006. ISBN 80-247-1049-8

9 VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I*. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0956-8

10 HARTL, P. HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-303-X

11 ŘÍČAN,P. KREJČÍŘOVÁ,D. a kol. *Dětská klinická psychologie*.Praha: Graga Publishing a.s., 2006. ISBN 80-247-1049-8

(který uvedl dva důležité znaky školně zralého dítěte: 1. Jestliže umí, což v mateřské škole uměti mělo. 2. Jestliže se při něm pozornost jakáž takáž k odpovědům důmyslnost spatřuje.) a pokládá ji za takový stav somato-psycho-sociálního vývoje dítěte, který:

- *je výsledkem úspěšného završení předchozího vývoje dítěte v útlém a předškolním věku*
- *vyznačuje se přiměřenými fyzickými a psychickými dispozicemi pro požadavky školy (je současně doprovázen pocitem štěstí dítěte)*
- *je dobrým předpokladem pro budoucí úspěšný školní výkon a sociální zařazení*

Školní zralost v sobě zahrnuje tři vzájemně se ovlivňující složky: *fyzickou zralost, psychickou zralost, sociální a emocionální zralost.*

Fyzická zralost

Po tělesné stránce se od dítěte při vstupu do školy očekává dokonalé zvládnutí pohybů jeho těla, dobrá funkce smyslových orgánů, odolnost vůči nemocem a únavě, vytvoření základních hygienických návyků, všeobecná (především manuální) obratnost, opírající se o souhru oka a ruky, zároveň má již dítě v tomto věku klidnější, zaměřenější, účelnější pohyby, dokáže po určitou dobu ovlivňovat a kontrolovat svou motorickou aktivitu. Úroveň fyzické zralosti posuzuje pediatr při pětileté prohlídce (za přítomnosti rodičů) v časovém rozmezí tří měsíců před či po dosažení 5. roku dítěte. Pozornost pediatrů bývá zaměřena na prvotní kvalitativní změny tělesné stavby tj. celkové protažení postavy, kdy se mění tělesné proporce, prodlužují se končetiny, zmenšuje se velikost hlavy, zužuje a oplošťuje trup. Zohledňuje se *tělesná výška* (za optimální se považuje cca 120 cm), *hmotnost* (cca 20 kg) a *stav dentice* (nástup výměny mléčného chrupu), ve starší literatuře se můžeme setkat s tzv. filipínskou mírou, která se užívala pouze pro hrubý odhad tělesné zralosti (pokud dítě ohne pravou paži přes temeno vzpřímené hlavy a dotkne se levého ušního boltce). Dokončuje se také *osifikace zápěstních kůstek*, což umožňuje vývoj jemné motoriky (pohyby dítěte jsou lépe koordinovány), dítě je schopnější drobných a přesnějších pohybů (např. při psaní a kreslení). V době vstupu do školy je už také jasně patrné, která ruka je vedoucí.

Psychická zralost

Psychická zralost zahrnuje celou řadu aspektů, je podmíněna zráním organismu. „*Zrání ovlivňuje kvalitu pozornosti, odolnost k zátěži, lateralizaci a motorickou koordinaci. Ovlivňuje i rozvoj zrakového a sluchového vnímání. Je rovněž jedním z faktorů, které přispívají k rozvoji autoregulačních schopností*“¹².

Psychická zralost je chápána jako určitá úroveň dosažená v oblasti poznávacích procesů. Je popisována jako:

- přechod od globálního k diferencovanému vnímání (dítě si všímá podobností a rozdílů, vnímá jednotlivosti, chápe vztahy mezi nimi, objevují se i náznaky logické úvahy-spíše mechanické)
- jako rozvoj analyticko-syntetické činnosti (např. dítě dokáže sluchově rozlišit hlásku na začátku, později i na konci slova, a od této hlásky utvoří jiné slovo)
- jako zvyšování kapacity paměti díky fázi záměrného zapamatování (např. dítě je v tomto období schopné zapamatovat si báseň, slogany reklam...)

V oblasti myšlení zahrnuje posun od názorného myšlení k logickému s realističtějším pohledem na svět a odpoutání se od:

- egocentrismu (dítě neposuzuje situace ze svého zorného úhlu),
- prezentismu (dítě již neváže okolnosti na aktuální přítomnost),
- magičnosti (v oblasti myšlení si již nevýpomáhá fantazií),
- fenomenismu (vše již není jen takové, jak vypadá)

Všechny tyto uvedené aspekty tvoří podklad pro úspěšnou výuku matematiky, čtení a psaní. Dalším projevem psychické zralosti je bohatá slovní zásoba, gramaticky správná řeč bez vážných poruch výslovnosti, vyspělá grafomotorika i vizuomotorická koordinace (správné držení tužky, diferencovanější kresba s detaily, nápodoba geometrických tvarů a písmen...viz příloha č.4). Do této oblasti bývá zahrnuta i **pracovní zralost**, kdy sice ještě u dítěte přetrvává zájem o hru, ale začíná se zajímat také o činnosti připomínající školní úkoly. K dalším charakteristikám pracovní zralosti patří samostatnost, aktivita a schopnost udržet pozornost po delší dobu, účastnit se řízené činnosti, dokončit úkol, i když dítě příliš nezaujal.

Emocionální a sociální zralost

12 VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-246-0956-8

Sociální zralost je charakterizována především schopností přijmout a plnit nové sociální role (školáka/žáka a spolužáka). Aby se mohlo dítě úspěšně adaptovat na školní prostředí, potřebuje být dostatečně **emočně zralé**. Od dítěte nastupujícího do základní školy se očekává určitá emocionální stabilita (chápáno jako věku přiměřená kontrola citů). Emoční zralost se dále projeví v jeho motivaci ke školní práci, která má cíl (něčemu se naučit) a ve vědomí povinnosti. Sociálně a emocionálně zralé dítě by mělo být schopno:

- umět se odpoutat na určitou dobu od matky a ostatních členů rodiny
- nebýt příliš bojácné a úzkostné v kontaktu s vrstevníky a dospělými, což může negativně ovlivňovat budoucí navazování vztahů, zapojování do činností
- mít potřebu širších sociálních kontaktů, vytvořit si vztah k vrstevníkům, učitelce, řešit jednoduché konflikty
- vytvořit si také vztah ke smysluplné činnosti, soustředit se na samostatnou práci
- dosáhnout určitého stupně sebeovládání tj. umět ovládat impulzivní chování a jednání, odložit aktuální uspokojení svých potřeb a podřídít se autoritě učitele, snést oddálení vyplnění svých přání, případně snést neúspěch (impulzivní reakce bez křiku a pláče), což je pro dítě emočně nezralé požadavek nad jeho síly)
- být schopné splnit jednoduchý úkol (např. vyřídit vzkaz)
- být odpovědné za své chování, znát a dodržovat určitá základní pravidla společenského chování (vykat dospělým, rozlišovat chování k dospělým a dětem, pozdravit, poděkovat, požádat)
- být samostatné v sebeobsluze (samostatně se obléci, svléci, zapnout knoflíky, zip, zavázat tkaničky, jíst příborem, udržovat pořádek nejen ve svých věcech)
- osvojit si základní hygienické návyky (osobní hygiena – mytí zubů, česání, mytí rukou, obličej, samostatné užívání toalety)

Pojem školní připravenost

Pojem „školní připravenost (způsobnost)“ postihuje oproti biologickému zrání spíše úroveň předškolní přípravy z hlediska schopností a dovedností, vlivu prostředí a výchovy. Upozorňuje tak na charakteristiky, mající především vztah k vnějším

společenským činitelům a procesu učení. Při stanovování požadavků spojených s nástupem do školy mají některé z nich více charakter „zralosti“ (např. koncentrace pozornosti), jiné „připravenosti“ (např. rozvoj slovní zásoby), v řadě z nich však dochází k interakci obou faktorů (např. rozvoj poznávacích procesů). Pro zvládnutí nároků spojených s rolí školáka musí dítě před vstupem do školy dosáhnout též přijatelné socializační úrovně tj. **sociální připravenosti**, aby pro něj role školáka nepředstavovala přílišnou zátěž. Takto připravené dítě by mělo zvládat určité role, umět přijatelným způsobem komunikovat a respektovat běžné normy chování.

Na problematiku školní zralosti a připravenosti je možné nahlížet rovněž v kontextu celoživotního učení a klíčových kompetencí potřebných k přijatelnému zvládnutí školních požadavků. Vágnerová¹³ vymezuje (viz. příloha č.5):

- a) školní zralost prostřednictvím kompetencí, které jsou závislé na zrání organismu
- b) školní připravenost prostřednictvím kompetencí, jež jsou do jisté míry závislé na prostředí a učení

3.1 Posuzování školní zralosti a připravenosti

Určení stupně zralosti pro školu nezávisí pouze na dosažení věku šesti let, ale zároveň na splnění celého komplexu měnících se podmínek (vnějších i vnitřních).

„Zralé děti by měly být tělesné a duševně schopné odolávat požadavkům všedních školních dnů. Zjišťuje se i sociální způsobilost a duševní stabilita dětí, neboť obojí tvoří důležitý základ pro přiměřené chování a jednání v kontaktu s učiteli a spolužáky.“¹⁴

Znaky školní zralosti

Předpokladem *školní zralosti* je biologické zrání (dosažení určité zralosti centrální nervové soustavy) závislé na věku a individuálních vlastnostech, schopnostech a dovednostech každého jedince, které se stanou prostředkem k jeho dalšímu rozvoji (budou využitelné pro roli školáka). Pro úspěšné zahájení školní docházky jsou důležité některé aspekty, které je nutno při posuzování školní zralosti a připravenosti dítěte vzít v

13 VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I.*, Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0956-8

14 Matějček, Z. *Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte.* Praha: Grada, 2005.

úvahu:

- **věk dítěte** - v našich podmínkách jsou ke vstupu do základní školy zvány děti dosahující k 31. srpnu šesti let věku (chlapci jsou oproti dívkám ve svém vývoji biologicky i psychologicky křehčí, důvodem je pomalejší a nerovnoměrné psychosociální dozrávání, jsou více ohroženi školním neúspěchem), děti dosahující tohoto věku do konce roku jsou zvány jen podmíněně
- **zralost smyslových orgánů** – se projevuje především v oblasti zrakového a sluchového vnímání, rozlišování:
 - děti se zralou *zrakovou percepcí* mají koordinované oční pohyby, dokonaleji vnímají detaily, jsou schopny zrakové analýzy-syntézy (dokáží rozložit a složit jednoduchá slova na jednotlivé hlásky), vizuální diferenciaci (projevuje se v dokonalejším rozlišování různých tvarů, písmen, číslic, jejich shody a rozdílu, nedochází k záměně tvarově podobných či symetrických písmen např. b-d) a vizuální integraci (schopnost vnímat slovo jako soubor písmen)
 - dítě se zralou *sluchovou percepcí* jsou schopné sluchové diferenciaci (sluchem rozlišovat zvuky mluvené řeči, podobně znějící souhlásky, poznat první hlásku ve slově či zda se určitá hláska ve daném slově vyskytuje), sluchové analýzy i syntézy slov (rozklad a následné složení jednoduchých slov)
- **zralost grafomotoriky a vizuomotorické koordinace** – zahrnuje správné držení tužky (mít uvolněné zápěstí, zabránit křečovitému a nesprávnému držení tužky, viz. příloha č.5), umět napsat některá tiskací písmena abecedy (nejčastěji dítě zvládne své jméno), ovládat čáru a její směr, užívat veškerý dostupný materiál (tužky, křídly, voskovky...)
- **řeč** – dítě již dokáže srozumitelně vyslovit všechny hlásky (toleruje se nesprávná výslovnost R-Ř, což se ještě během prvního roku školní docházky spontánně či logopedickou pomocí může upravit), rozumí obsahu slyšeného a umí vyjádřit děj ve vhodně formulovaných větách, průběžně rozšiřuje bohatou slovní zásobu, aktivně ji užívá
- **rozumové schopnosti** – velmi důležitá jeschopnost uvažovat již na úrovni konkrétních logických operací (viz. výše v souvislosti s psychickou zralostí), dítě se dokáže orientovat v čase (včera-dnes-zítra, ráno-poledne-večer, řadit chronologicky události podle děje, ročního období, dny v týdnu), třídí věci podle

velikosti, délky, druhu, množství (větší-menší, kratší-delší, židle-stůl, více-méně), rozlišuje i materiály, z čeho jsou věci vyrobeny (hračky, oblečení, potraviny...), logicky uvažuje o pojmech (např. co mají podobného košile-svetr), zpřesňuje se pravolevá orientace, zná základní barvy (červená, modrá, zelená, žlutá) i doplňkové barvy(růžová, oranžová, fialová...), rozvíjí předmatematické představy (některé děti zvládnou počítat konkrétní předměty do pěti až deseti, některé šesti leté i více např. počítá do deseti a zpět, sčítá a odčítá do pěti - názorným přidáváním a ubíráním z množství konkrétních věcí, může počítat i v duchu na prstech, orientuje se v číselné řadě od 1 - 10 tzn., že vyjmenuje čísla v řadě tak, jak jdou za sebou...)

- **paměť** – dítě by mělo zvládnout zapamatovat si větu ze 7-8 slov a zopakovat ji, naučit se dětská říkadla, básně a písně
- **chování** – předpokládá emoční stabilitu a zvládání sociálních situací, zároveň zahrnuje také pracovní zralost, schopnost soustředit se, zaměřit pozornost (uvedeno v souvislosti se sociálně-emočním vývojem a zralostí)
- **motivace** – je velmi ovlivněna zkušeností dítěte a vlivem sociokulturního prostředí (např. na jedné straně je dítě zajímavější se o vše nové, rádo objevuje a je okolím podporováno, naopak na druhé straně dítě, které je od školy odrazováno např. starším sourozencem, dospělým)
- **lateralizace** – jedná se o upřednostnění dominantnějšího párového orgánu (oči, uši, ruce, nohy), kdy podle převahy užívané ruky rozlišujeme praváctví, leváctví a ambidextri (obourukost); zjišťuje se také lateralita souhlasná-vyhraněná (přednostní užívání stejné ruky a oka), což je výhodnější, zkřížená-nesouhlasná (užívání pravé ruky a levého oka a naopak) či nevyhraněná lateralita (užívání obou rukou stejně)

3.2 Diagnostika školní (ne)zralosti

V současnosti probíhá posuzování školní zralosti a připravenosti obvykle:

- a) nejprve pomocí screeningových (depistážních, záchyťových) metod vyhledávajících rizikové děti vzhledem k zjišťování školní nezralosti/nepřipravenosti pro vstup do školy prováděné formou:

- pětileté prohlídky u pediatrů (uvedeno v kapitole 3. v souvislosti s fyzickou zralostí)
- zápisu do 1. tříd základní školy (provádějí učitelky/elementaristky základních škol)
- pedagogicko-psychologickou diagnostikou učitelek mateřských škol (viz. níže)

b) v případě určitých pochybností či problémů, při screeningu/depistáži školní (ne)zralosti, pak provádí podrobné vyšetření odborníci na specializovaném pracovišti (psychologové, logopedi, speciální pedagogové preventisté, výchovní poradci, školní psychologové a speciální pedagogové v pedagogicko-psychologické poradně, speciálně pedagogickém centru, středisku výchovné péče a školním poradenském pracovišti) formou odborných metod a postupů (preventivní aktivity, diagnostika klinickými, testovými, přístrojovými metodami, intervencí a terapií)

Vzhledem k tématu práce se v následující subkapitole zaměřím na diagnostické metody a možnosti užívané učitelkami mateřských škol.

Možnosti pedagogicko-psychologické diagnostiky učitelky mateřské školy

Učitelka mateřské školy je téměř v každodenním kontaktu s dětmi. V průběhu výchovně-vzdělávacích činností využívá běžné diagnostické metody: rozhovor, pozorování, rozbor průběhu a výsledků činností dítěte, analýzu hry (to může být doplněno rozhovory s rodiči, případně dotazníky rodičům pro zpřesnění informací o dítěti), zaznamenává výsledky diagnostiky (viz. příloha č. 14). Při pedagogicko-psychologické diagnostice sleduje oblasti vycházející z kurikula předškolní výchovy a získává tak informace o zdraví dítěte, rozvoji pohybových dovedností (hrubá a jemná motorika, lateralita, grafomotorika...), kvalitě poznávacích funkcí (rozvoj záměrné paměti, úmyslné pozornosti, verbálního a logického myšlení, diferencovaného vnímání...), kvalitě jazykového projevu (výslovnost, slovní zásoba...), stupni osvojování návyků (samostatnost, pracovní návyky...), sociabilitě a emocionalitě (viz. výše znaky školní zralosti). Učitelka MŠ realizuje průběžnou diagnostiku cíleně tzn., že si určí cíl, který chce při výchovně-vzdělávacím procesu sledovat, stanoví pedagogickou prognózu a následně naplánuje další vhodné vzdělávací činnosti. „*Skutečně provádí – záměrně i*

nezáměrně – pedagogicko-psychologickou diagnostiku dítěte¹⁵ " Její diagnostická činnost má oproti diagnostice poradenských pracovníků i pediatrů velkou výhodu, protože dítě dobře zná a sleduje jeho postupný vývoj v delším časovém úseku. Je kompetentní vyjadřovat se ke školní připravenosti dítěte. Učitelka může užívat také některé metody psychologické diagnostiky a jako nezájatá osoba, dokáže posoudit úroveň školní zralosti či odhalit varovné signály nedostatečné školní zralosti, připravenosti (drobné smyslové vady, neurózy, poruchy chování a upozornit též na možné budoucí poruchy učení). Měla by však být maximálně opatrná a při odhalení závažnějších problémů taktně informovat rodiče či zákonné zástupce dítěte, doporučit návštěvu odborníka a vzájemně s odborným pracovištěm spolupracovat. Obzvláště v situacích, kdy učitelka využívá stejné speciální diagnostické testové metody užívané odborníky např. v pedagogicko-psychologické poradně, kde by se s nimi již dítě nemělo setkat, výsledky by totiž byly zkreslené (dítě by postrádalo prvotní, spontánní zkušenost). Nejčastěji užívané diagnostické testy v praxi učitelky MŠ (viz. příloha č. 6, 7, 8, 9):

- Orientační test školní zralosti (J. Jirásek modifikoval Kernův test)
- Test verbálního myšlení (J. Jirásek)
- Posuzování školní zralosti a způsobilosti (O. Kondáš)
- Zkouška znalosti předškolních dětí (Z. Matějček, M. Vágnerová)
- Prediktivní baterie čtení (B. Lazarová)
- Test rizika čtení a psaní (D. Švancarová, A. Kucharská)

3.3 Nejčastější příčiny školní nezralosti jako indikace odkladu školní docházky

Každé dítě má individuální schopnosti a předpoklady pro budoucí školní práci. Znaky školní nezralosti mohou postihnout jednu či více oblastí týkajících se dílčích aspektů školní připravenosti. Za nezralé/nepřipravené můžeme označit dítě s dílčím oslabením ve vývoji některých psychických funkcí a schopností nebo s oslabením ve více oblastech osobnosti dítěte. Pokud by nadání dítěte bylo hluboce podprůměrné, jednalo by se již o snížení předpokladů pro zvládnutí požadavků základní školy a

¹⁵ MERTIN, V. GILLERNOVÁ, I. *Psychologie pro učitelky mateřské školy*. Praha: Portál 2003, ISBN 80-7178-799

odložení školní docházky by zde nesplnilo svůj účel.

Do skupiny školně nezralých dětí lze zahrnout děti s těmito projevy:

- příliš neklidné či naopak utlumené
- impulzivní či naopak se zdlouhavými projevy
- nesoustředěné, odbíhající od úkolů ke hře mezi jednotlivými činnostmi
- neobratné, nesamostatné
- přecitlivělé, bázlivé, plačtivé
- neschopné podřídit se autoritě
- vzdorovité, výbušné, prudké špatně navazující kontakt s učiteli či ostatními dětmi
- děti příliš stažené do sebe, nekomunikující, se sklonem k negativismu v chování, mutismu apod.

Příčiny školní nezralosti většinou nepůsobí izolovaně, ale v různých vazbách a spojeních. Obecnější příčiny školní nezralosti dělí autoři Jirásek - Tichá (1968) do následujících kategorií:

- nedostatky v somatickém vývoji a zdravotním stavu
- opožděný mentální vývoj, snížený intelekt
- nerovnoměrný vývoj, oslabení dílčích schopností a funkcí (např. oslabení funkce nezbytné pro výuku čtení a psaní, obtíže na podkladě lehkých mozkových dysfunkcí nebo časných postižení CNS)
- neurotický povahový vývoj, neurotické rysy a symptomy
- nedostatky ve výchovném prostředí a působení na dítě (zejména důsledky psychické deprivace spojené s ústavní výchovou či podnětové strádání v rodině)

Z uvedených příčin vyplývá, že ne všechny děti, které vykazují podřiměrné testové výkony při posuzování školní (ne)zralosti, můžeme automaticky označit za „školně nezralé“. *Někdy jde o celkové opoždění vývoje a nerovnoměrnost procesu zrání, časté jsou i nedostatky organického původu, které trvale blokují dosažení normálního stavu psychické zralosti.*¹⁶

16 DVOŘÁKOVÁ, M. *Pedagogicko psychologická diagnostika II.* Jihočeská univerzita České

3.4 Intervence u školně nezralých dětí (odklad školní docházky)

Preventivním opatřením, které má chránit školně nezralé děti před neúměrným přetěžováním způsobujícím rané školní selhávání a neúspěšnost je odklad školní docházky. Rozhoduje o něm ředitel školy na základě žádosti rodičů podložené odborným posouzením, doporučením příslušného poradenského zařízení (pedagogicko-psychologická poradna, speciálně-pedagogické centrum) a odborného lékaře (pediatr, psychiatr, neurolog aj.). Instrukce k odkladu školní docházky dle školského zákona uvádím příloze č. 4.

Školský zákon umožňuje také tzv. *dodatečný odklad*, který bývá udělen v případě rozpoznání nezralosti až po opakovaném školním selhávání v průběhu prvního pololetí. Často se jedná o předčasné zahájení školní docházky u dítěte, které bylo diagnostikováno jako nezralé, ale rodiče trvali na jeho přijetí do školy (případně chyběla spolupráce mezi MŠ-ZŠ, dítě bylo u zápisu úspěšně, protože s rodiči „intenzivně nacvičovalo“ požadavky školy). Ovšem tento způsob odložení školní docházky by měl být realizován pouze v krajním případě, neboť návrat do MŠ v průběhu školního roku je pro dítě i rodinu velice traumatizující. Existují tyto varianty dodatečného řešení nedostatečné školní zralosti a připravenosti:

- návrat dítěte do MŠ (do 31.12.), případně zařazení do MŠ (pokud ji nenavštěvovalo)
- zařazení dítěte do programu stimulace v MŠ či odborném pracovišti: individuální, skupinová, aplikovaná (na daný problém), preventivní (pro všechny děti)
- přefazení dítěte do speciální MŠ, speciální třídy ZŠ
- nástup dítěte do přípravné třídy (pro děti/žáky se sociálním znevýhodněním, v počtu 10-15 dětí), případně setrvání dítěte ve stávající třídě na základě integrace (v těchto případech se jedná o děti s odkladem školní docházky s perspektivou, že toto opatření vyrovná jejich vývoj, pro každé dítě je vypracován individuální vzdělávací plán)

- opakování 1. ročníku (nejlépe ihned v 1. pololetí)

Opačným jevem je *opožděný nástup* do ZŠ, kdy dítě nastoupí do školy později, než by jeho zralost dovolovala (dítěti byl doporučen odklad školní docházky z důvodů časté nemocnosti anebo rodiče žádají o odklad školní docházky ve snaze prodloužit dítěti dětství). Zde hrozí riziko, že nebude využit správný okamžik, kdy je dítě „nastartováno“ na vstup do školy, neboť „*i dítě může přezrát jako vzácné ovoce a ve škole nudit.*“¹⁷

4. Dítě s odkladem školní docházky v mateřské škole

¹⁷ MATĚJČEK, Z. Co, kdy a jak ve výchově dětí. Praha, Portál 2007. ISBN 978-80-7367-325-3

Předškolní vzdělávání, jak již bylo řečeno, by mělo dítěti usnadnit cestu životem i vzděláváním a u dětí s odkladem školní docházky je obzvlášť důležité, aby bylo vzdělávání důsledně vázáno k jejich individuálním potřebám, zájmům i možnostem (včetně specifických vzdělávacích potřeb).

Odklad školní docházky o jeden rok neznamena selhání dítěte, rodičů či mateřské školy. Doba, která je dítěti poskytnuta, mu dává šanci „dozrát“. Ovšem odklad není jen "ulehčením", ale *především určitým závazkem vůči dítěti, že mu rodiče i pedagogové jeho obtíže pomohou překonat*.¹⁸

Pokud dítě nenavštěvuje žádné předškolní zařízení, bývá mu doporučována docházka do MŠ. Navštěvuje-li již MŠ, mělo by být vzděláváno podle individuálního vzdělávacího plánu na úrovni, která odpovídá jeho současné intelektové vyspělosti tj. nemělo by být přeceňováno ani podstimulováno a podhodnoceno.

Dítě s odkladem školní docházky by se v MŠ rozhodně nemělo nudit. Učitelka by mu měla nabízet různorodé aktivity s přihlédnutím k jeho individuálním potřebám, zájmům i možnostem, s důrazem na vnitřní motivaci a osobní aktivitu dítěte. Roční odklad je nutno chápat jako ochranné preventivní opatření, sloužící k vyrovnání případných nerovnoměrností ve vývoji dítěte, k dozrání smyslových či mentálních funkcí nebo k rozvinutí problematické oblasti, aby dítě v době nástupu do školy bylo tělesně i duševně vyspělé. Velmi důležitá je spolupráce rodičů s učitelkami MŠ nebo s pracovníky pedagogicko-psychologické poradny, aby bylo možné sestavit efektivní individuální vzdělávací program pro dítě v mateřské škole v součinnosti s podnětným prostředím a rozvíjet dítě v oblastech, v nichž byla diagnostikována určitá nezralost, a zároveň podněcovat vývoj dítěte v bezproblémových oblastech. Práce s dítětem není starost navíc, ale vrátí se v podobě radosti ze hry a společného prožívání úspěchů, navíc nám leckdy pomůže více dítě poznat (především rodičům) a zjistit, že má schopnosti, které jsme u něj ani nepředpokládali.

Odklad školní docházky mívá smysl tehdy, pokud se současně podaří vypracovat a uskutečnit výchovný, terapeutický program a péči, připravené s ohledem na individuální

¹⁸ ŽÁČKOVÁ, H., JUCOVIČOVÁ, D. *Děti s odkladem školní docházky a jejich úspěšný start ve škole*. Praha: Nakladatelství D + H, 2007. ISBN 978-80-903869-3-8

zvláštnosti dítěte.

Většina škol tvoří pro děti s odkladem školní docházky také portfolia tj. vývoj rozvoje a pokroků dítěte zahrnující také vyjádření pedagogicko-psychologické poradny, veškeré materiály zahrnující dokumentaci o dítěti (záznamové archy viz. příloha č. 14), tvorbu dítěte (kresby, malby, pracovní listy apod.) mapující jeho vývoj a pokroky (viz. portfolio konkrétního dítěte v praktické části práce).

Rozhodnutí o zahájení či odkladu školní docházky je velice závažný krok v životě dítěte, je nutné řešit situaci obzvlášť citlivě a respektovat individualitu dítěte. Z tohoto hlediska sehrává velice důležitou roli již zmiňovaná diagnostická činnost učitelky MŠ, protože pečlivá a včasná diagnostika znaků a příčin školní nezralosti je základem k nápravě obtíží a záměrnému rozvíjení dítěte v potřebné oblasti.

4.1 Individuální vzdělávací program (IVP)

*Je pracovní materiál napomáhající pedagogům k systematické a cílené práci s dítětem.*¹⁹ V této souvislosti slouží učitelce MŠ vhodně vedená diagnostická činnost k poznání dětské individuality a na základě vyhodnocování vlastního působení (vlastní pedagogické diagnostiky) vede také ke zkvalitnění výchovně-vzdělávacího procesu, jeho dalšímu plánování, respektive vytvoření individuálního vzdělávacího plánu (IVP).

Povinnost vypracovávat IVP je pouze u vzdělávání integrovaných dětí se specifickými vzdělávacími potřebami. Je vhodné, aby u dětí s odkladem školní docházky byl vypracováván také.

Obsah IVP je v kompetenci učitelky MŠ, která jej vypracovává na základě závěrů vlastní pedagogické diagnostiky a doporučení poradenského zařízení, kde byli rodiče s dítětem před zápisem do ZŠ. Aby byl dostatečně účinný a učitelka mohla s dítětem efektivně pracovat, je nutné vytvořit vhodné návrhy opatření, ideální podmínky pro další rozvoj dítěte a systematicky s ním pracovat především v problematických

¹⁹ ZELINKOVÁ, O. *Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-544-X

oblastech, které byly důvodem odložení školní docházky. Velmi důležitá je spolupráce učitelky MŠ, rodičů, případně dalších odborníků (pediatr, psycholog, speciální pedagog...) a současně také vzájemná zpětná vazba, na jejímž základě lze IVP dle individuálních potřeb dítěte upravovat tak, aby byl skutečně efektivní.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

Cílem této části práce je předložit konkrétní postupy a způsoby práce s dětmi, u nichž byl indikován odklad školní docházky (dále OŠD) v naší mateřské škole:

- navrhnout možné cesty, jak překážky budoucí školní úspěšnosti eliminovat případně zmírnit.
- ukázat intervenční program „Veselá školička před školou“
- ukázat příklad konkrétního individuálního vzdělávacího plánu dítěte s OŠD, který je sestavován na základě plánu diagnostické činnosti
- ukázat portfolio dítěte s OŠD

1. Systém intervence u dětí s odkladem školní docházky v konkrétní mateřské škole

Charakteristika mateřské školy

Mateřská škola je projektována jako heterogenní jednotřídní MŠ (na základě řešení prostor budovy školy, její kapacity a v neposlední řadě vzhledem k počtu obyvatel obce), jejím zřizovatelem je obecní úřad a od roku 2002 pracuje jako samostatný právní subjekt. Stanovená kapacita školy je 20 dětí, zapsaných je v současnosti 24 dětí ve věku 2-6/7 let, z nichž mají dva chlapci odklad školní docházky. Děti dvouleté pak docházejí pravidelně až po dovršení tří let, případně navštěvují školu pět krát v měsíci (dle vyhlášky) ve dnech, kdy je ve škole méně než 15 dětí, vždy po vzájemné dohodě s rodiči. Kolektiv MŠ tvoří celkem tři zaměstnankyně, z toho dvě pedagogické a jedna nepedagogická zaměstnankyně (Prezentace výchovně-vzdělávací práce MŠ příloha č. 16)

Pedagogickou činností se snažíme zajistit, aby vývoj i učení dětí probíhal ve vztahu k jejich individuálním vývojovým zvláštnostem, možnostem, potřebám i zájmům. Naší snahou je umožnit dětem zažít výchovu a vzdělávání s demokratickými principy, rozvíjet samostatné a zdravě sebevědomé děti cestou přirozené výchovy. Vždy klademe důraz na individualitu dítěte, jeho vývojové zvláštnosti, respektujeme jeho individuální potřeby, zájmy a možnosti. Směřujeme výchovu k tomu, aby se děti

dobře cítily, učily se chápat a poznávat svět kolem sebe, plně jej prožívat, aby měly chuť poznávat, přemýšlet i tvořit, sdílet základní hodnoty kulturní civilizované společnosti a současně položit základy celoživotního vzdělávání bez omezování či násilného nucení do jakýchkoli činností.

Snažíme se o propojení vnitřního světa školy s rodinným prostředím tak, aby naše MŠ v obsahu i formě připomínala útulný dům se zákoutími pro hru, zábavu, činnosti i odpočinek, kde každé dítě najde své místo s vědomím bezpečí i jistoty. V rámci přípravy na systematické školní vyučování (zároveň přípravy na budoucí roli školáka) věnujeme intenzivní specifickou i preventivní péči předškolním dětem pěti až šestiletým (pomocí vzdělávacího programu Těšíme se do školy) a samozřejmě také dětem s OŠD (pomocí intervenčního programu viz. níže).

1.1 Plán diagnostické činnosti v naší mateřské škole

Průběžně sledujeme vzdělávací možnosti i potřeby dětí, jejich rozvojové pokroky. a to formou plánu diagnostické činnosti, který je časově rozvržený do školního roku. Jeho smysl spatřujeme nejen ve včasném zachycení obtíží a nedostatků aktuálních vzdělávacích potřeb a možností dítěte, ale současně v tom, že nám na základě těchto zjištění napomáhá plánovat vlastní pedagogickou činnost. Tyto poznatky pak následně zahrnujeme do celkové přípravy třídního vzdělávacího plánu naší heterogenní jednotřídní mateřské školy. Tzn., že volíme co nejvhodnější metody, postupy a odpovídající vzdělávací nabídku, přizpůsobené zachyceným rozdílům ve vzdělávacích potřebách i možnostech dětí. (viz. kapitola 2).

Obsah plánu diagnostické činnosti (tabulka č. 3)

Září	- poznávání a pozorování dětí (záměrné i nahodilé) při běžných, vyjimečných či navozených situacích, následné zjišťování/typování obtíží a nedostatků, spojené s individuálními rozhovory s dětmi a jejich rodiči
Říjen	- zjištění stavu výslovnosti a srozumitelnosti řeči dětí – formou diagnostiky logopedické asistentky (ředitelka MŠ) - úroveň zrakového vnímání a rozlišování – soubory diagnostických materiálů (Rozvoj zrakového vnímání-soubor cvičení pro děti, L. Fábryová, 1998, viz. příloha č.11)

	- úroveň sluchového vnímání a rozlišování – didaktické hry při volných i řízených činnostech (Ptáčku zazpívej, Kdopak to tu mluví apod...) - úroveň správného držení tužky (špetkový úchop kreslicího/malujícího/psacího náčiní, např. Děti a Sluníčko, Pilařová. M. - náčrtník uvplňovacích cviků) - správné sezení s přiměřeným náklonem papíru a tlakem na podložku - test laterality – Žlabův/Matějčkův test (příloha č.12) - průběžné sledování projevů dětí při tvořivých hrách a činnostech, sledování motorických funkcí (kresba, malba dětí, manipulace s nůžkami, modelování apod...)
Listopad únor	- zjišťování úrovně grafomotoriky – soubor cviků pro rozvíjení grafomotorických dovedností vytvořených pro věkovou skupinu 5-6 let (Kreslím a maluju, Droppová. G., Psaní jako hraní, Filčík, G.) - Orientační test školní zralosti (Jiráskův test, příloha č. 7a,b) - Test rizika poruch čtení a psaní (Švancarová, Kucharská – příloha č. 7e , konkrétní test je také součástí portfolia dítěte s OŠD) - Záznamový arch pro sledování a hodnocení rozvoje a učení dítěte v posledním roce předškolního vzdělávání (příloha č.6a) - Orientační grafický záznam rozvoje a učení dítěte (příloha č. 6b)
Březen červen	individuální práce s dětmi ve zjištěných problémových oblastech, sledování pokroků s využitím souboru materiálů k následnému procvičování využíváme program PPP Škola před školou I.,II.(např. didaktické pomůcky, pracovní listy Šikulka, Zábavné listy pro předškoláky , Pastelkama a tužkou čarují, Soubor pracovních listů k procvičení grafomotoriky, Nápadník učitelek MŠ ...

Při diagnostice a vypracovávání individuálních plánů dětí spolupracují obě učitelky vzájemně, jednotlivé situace konzultují a hledají tu nejvhodnější možnou cestu k rozvoji i nápravě případných obtíží.. Zjistí-li diagnostickou činností konkrétní nedostatek nebo problém, využívají tohoto postupu:

- zjištění nedostatku
- konzultace s druhou učitelkou

- zápis do záznamu rozvoje a pokroků dítěte (součást portfolia dítěte)
- stanovení vhodných možností nápravných opatření
- spolupráce s rodinou
- individuální práce s dítětem (viz. ukázka IVP)

V případě závažnějších problémů využíváme spolupráci s pedagogicko-psychologickou poradnou, případně specializovaných odborníků (logoped, psycholog, neurolog aj.). V měsíci lednu nebo únoru nabízíme rodičům individuální konzultace týkající se školní zralosti a připravenosti dětí pro vstup do ZŠ s následnou nabídkou již zmiňovaných dílčích programů naší MŠ pro budoucí školáky (děti s indikací OŠD nevyjímaje). Tuto nabídku využívají nejen rodiče žádající o odklad školní docházky, ale často také rodiče školně zralých dětí jako určitou formu prevence nebo docvičení určitých nedostatků (převážně se jedná o rodiče mající zkušenosti se starším sourozencem).

2. Cílená intervence u dětí s odkladem školní docházky v konkrétní mateřské škole

Abychom mohli co nejlépe zabezpečit potřeby všech dětí, vždy nejprve zjišťujeme úroveň jejich vývoje (viz. výše diagnostický plán), následně vycházíme z toho co již dítě umí, co dokáže, v čem je úspěšné a tyto poznatky dáváme do souvislosti s dalšími informacemi i skutečnostmi týkajícími se případného podezření, že je dítě z hlediska možných budoucích školních obtíží rizikové. Po včasném rozpoznání "slabších míst" věnujeme těmto dětem specifickou individuální péči a podporu (tj. dětem s OŠD, rizikovým dětem z hlediska budoucích školních specifických poruch učení - čtení, psaní, počítání, dále dětem s narušenými komunikačními dovednostmi a schopnostmi, dětem zdravotně či jinak znevýhodněným) pomocí intervenčního programu „Veselá školička před školou“, který jsme vytvořili s cílem eliminovat nebo alespoň zmírnit deficit ve vývoji jednotlivých oblastí a pomoci tak dítěti k úspěšnému nástupu vzdělávací dráhy. Kromě záměrného rozvíjení oblastí, v nichž se projevují deficity, posilujeme zároveň silné stránky ve vývoji dítěte, což má také motivační hodnotu, podporuje to dítě k vlastní aktivitě a jeho dalšímu zdravému psychickému vývoji.

Program je strukturován do vzdělávacích oblastí (v interakci se vzdělávacím plánem naší MŠ, který uplatňujeme jako roční integrovaný projekt Hrajeme si celý rok), které reflektují vývoj dítěte, jeho zrání a učení. Průběžně program doplňujeme vhodnou nabídkou souborů pedagogických materiálů (didaktický materiál, pracovní listy, sešity, knihy apod.) a konkretizujeme pak v IVP jednotlivých dětí, kde dbáme na vyvážený poměr činností (toto samozřejmě uplatňujeme u všech dětí naší jednotřídní MŠ).

Činnosti a obsah programu volíme s přihlédnutím na předešlé zkušenosti. Snažíme se, aby děti zažívaly radost z činností, projevovaly aktivní spoluúčast a současně měly možnost volby (tak jako při všech ostatních činnostech a aktivitách v naší MŠ). O veškerých aktivitách i činnostech také informujeme rodiče a utváříme zároveň prostor pro jejich případné zapojení či spolupodílení se na vzdělávání dětí.

2.1 Ukázka intervenčního plánu Veselá školička před školou

Ukázka zahrnuje kromě našich pedagogických záměrů také náměty aktivit pro rozvoj schopností a dovedností v jednotlivých oblastech, které jsou důležité pro budoucí školní vzdělávání-vyučování tj. rozvíjení funkcí způsobujících nejčastější obtíže ve

vzdělávacích možnostech a potřebách dětí:

- percepčních funkcí (sluchové a zrakové vnímání, rozlišování)
- kognitivních funkcí (řeč, paměť, představivost, pozornost, vnímání prostoru a času, základní matematické představy)
- motorických funkcí (hrubá a jemná motorika, grafomotorika, kresba)

Intervenční plán pro děti s OŠD "VESELÁ ŠKOLIČKA PŘED ŠKOLOU"

NAŠE ZÁMĚRY	- rozvíjet pozitivní vztah k učení a zajistit maximální, harmonický rozvoj schopností a dovedností souvisejících s triviem (čtení, psaní, počítání) - rozvíjet schopnost soustředěnosti, záměrné pozornosti, motorické koordinaci i schopnost relaxace - upevňovat základní interpersonální a sociální vztahy, zdvořilostní a společenské návyky dětí - rozvíjet logické myšlení, tvořivost a samostatnost dětí - rozvíjet komunikativní dovednosti a zájem o písmo, symboly, knihy - navozovat situace vzájemné pomoci a ochoty spolupracovat mezi dětmi - učit děti žít ve společenství ostatních dětí a dospělých, spolu s nimi komunikovat, nacházet přátele pro život, hru i učení - posilovat pozitivní city ve vztahu k sobě, posilovat důvěru ve vlastní schopnosti, vlastní sebedůvěru - vycházet z individuálních potřeb, možností a zájmů dětí, reagovat i na nahodilé situace a prostřednictvím zážitků a prožitků vzbuzovat touhu po poznání a obohacovat je - vytvářet pocit bezpečí, pohody a jistoty, bezpečné sociální klima na základě vzájemné důvěry, úcty, empatie, solidarity a spolupráce
SPECIFICKÉ CÍLE	- spoluvytvářet prostředí radosti a pohody, prožívat radost ze zvládnutého

	- rozvíjet řečové a komunikační dovednosti - procvičovat s dětmi některé dovednosti předcházející čtení a psaní, objevovat počet při manipulaci s předměty, procvičovat číselnou řadu 1 – 10 (případně až 20) - nepředkládat dětem pouze hotové poznatky, ale rozvíjet poznávací formou prožitkového a situačního učení - rozvíjet užívání všech smyslů - rozvíjet zrakové a sluchové vnímání, rozlišování - zdokonalovat a rozvíjet jemnou a hrubou motoriku dětí, grafomotoriku, koordinaci pohybů, koordinaci ruky a oka - osvojit si poznatky a dovednosti předcházející čtení a psaní - vytvářet základy pro práci s informacemi (knihy, encyklopedie, časopisy, media...) - rozvíjet zájem o psanou podobu jazyka a další formy verbálního, neverbálního sdělení (výtvarné, hudební, pohybové, dramatické) - rozvíjet kulturně-estetické dovednosti výtvarné, hudební, hudebně-pohybové, pohybové, literární a slovesné, dramatické, produktivní i receptivní - spolupracovat, respektovat a být respektován, respektovat osobní odlišnosti - získávat relativní citovou samostatnost, navazovat na neagresivní vztahy, rozvíjet schopnost sebeovládání, emoční stabilitu
VZDĚLÁVACÍ OBLASTI	NABÍZENÉ ČINNOSTI
Biologická	- manipulační činnosti, zdravotně zaměřené činnosti, konstruování, hudebně pohybové hry, sebeobslužné činnosti, relaxace
Interpersonální	- sociální a interaktivní hry, hraní rolí, dramatické činnosti, kooperativní činnosti ve dvojicích, skupinách, společenské hry, dramatické etudy, četba, vyprávění příběhů s etickým námětem

Sociálně - kulturní	- vytváření společných pravidel soužití, vzory vztahů a chování, společná příprava akcí, tvůrčí činnosti slovesné, literární, dramatické, výtvarné, návštěvy, exkurze, divadlo...
Environmentální	pozorování blízkého okolí a života v něm, praktická orientace v obci, vycházky, pozorování ekosystémů – voda, les, louka, poznávací výlety např. Hvězdárna a muzeum v Českých Budějovicích, návštěva ZOO Ohrada v Hluboké nad Vltavou...
KOMPETENCE DÍTĚTE	CÍLE V OBLASTI KOMPETENCÍ DÍTĚTE
Kompetence k učení (KU)	- soustředěně zkoumá, objevuje, všímá si souvislostí, experimentuje, užívá jednoduchých pojmů, znaků a symbolů - získanou zkušenost uplatňuje v praktických situacích a v dalším učení - aktivně si všímá, co se kolem něho děje, raduje se z toho, co samo dokázalo - vyvine úsilí, soustředí se na činnost, při zadané práci dokončí, co započalo
Kompetence k řešení problémů (KŘP)	- přirozenou motivací k řešení dalších problémů a situací je pro dítě pozitivní odezva a aktivní zájem - při řešení myšlenkových i praktických problémů užívá logických postupů - zpřesňuje si početní představy, užívá číselných i matematických pojmů - rozlišuje řešení, která vedou k cíli a řešení, která nejsou funkční, dokáže mezi nimi volit
Kompetence komunikativní (KK)	- hovoří ve vhodně formulovaných větách, samostatně vyjadřuje své myšlenky, sdělení, rozumí slyšenému rozšiřuje slovní zásobu, ovládá dovednosti předcházející čtení a psaní - rozlišuje některé symboly, rozumí jejich významu a funkci - v běžných situacích reaguje bez ostychu s dětmi i dospělými

Kompetence sociální, personální (KSP)	- samostatně rozhoduje o volených činnostech, umí si vytvořit svůj názor a vyjádřit jej - ve skupině se dokáže prosadit, ale i podřít, při společných činnostech, v běžných situacích uplatňuje základní společenské návyky a pravidla, je schopné respektovat druhého, vyjednávat - napodobuje modely prosociálního chování a mezilidských vztahů - dodržuje dohodnutá a pochopená pravidla a přizpůsobí se jim
Kompetence činnosti a občanské (KČO)	- učí se své činnosti plánovat, organizovat a řídit - chápe, že zájem o to, co se kolem něj děje, činnost, pracovitost, a podnikavost jsou přínosem - spoluvytváří pravidla společného soužití mezi vrstevníky - má smysl pro povinnost ve hře, práci i učení, k úkolům a povinnostem přistupuje odpovědně, váží si práce druhých - dbá na svoje zdraví a bezpečí svoje i druhých
Konkrétní činnosti	„Ukaž a zatleskej“ – rytmiizace "Ptáčku zazpívej! Zvírátko povídej! apod...." - sluchové vnímání a rozlišování „Co se ztratilo? Kdo zmizel? Koho odnesl čertík Bertík?“ – zrakové vnímání a rozlišování "Proč kopřiva pálí?" - otázky, hledání, poznávání a objevování okolního světa "Jaké to je?" - rozvoj smyslů (hmat, zrak, chut', čich) „Jak se jmenuješ, kde bydlíš?“ „Kudy vede cesta domů?“ – orientace v nejbližším okolí, labyrinty (Boudo, budko; Včelky a úl...), myšlenková mapa, představivost... Konkrétní činnosti -, Ručičky tleskejte, pracujte, malujte, stříhejte,

Konkrétní činnosti	lepte...“rozlišování pravá – levá, počítání 1 – 10, stříhání, lepení, malba temperovými barvami, kresba rudkou, uhlem, pastelkami různých velikostí aj. různorodých materiálů - rozvoj jemné motoriky ruky, koordinace oko-ruka - "Moudro knih" - zájem o knihy a čtenářství, galerie ilustrací pohádek, večerníčků, návštěva obecní knihovny - "Malí badatelé" - pokusy a omyly, porovnávání, měření, vážení (malé-velké, stejné-jiné...), experimenty s materiály, látkami, lupou... - "Čarování, bylinkování, vyprávění, kreslení a malování, předpočetní představy...s pohádkovou babkou bylínkářkou" - "Filipova dobrodružství" - chci být zdravý, poznávám své i tvé tělo, tělové schéma, pravolevá orientace v prostoru, na ploše, na vlastním těle...) - "Brousek pro tvůj jazýček" - artikulační, dechové, řečové, vokální, sluchové a rytmické hry, cvičení jazýčků - "Na bonbónky" - rytimizace slov, slabik; počet slabik s číselnou řadou 1-5 - "Slovní kopaná" - sluchová analýza a syntéza • <i>Pohybové hry či hudebně pohybové hry: např.</i> - "Hlava, ramena..., Tančíme Labadam..." – procvičování tělového schématu, koordinace, kooperace - "Pan čáp ztratil čepičku" – procvičení barev, orientace v prostoru - "Na houbaře" - chůze ve vázaném tvaru, orientace v prostoru, pohotová reakce na slovní signál, číselná řada 1-5 - "Kuba řekl" - děláme vše, co řekl Kuba, co neřekl - nereagujeme! - "Zlatá brána" - rytmická chůze ve vázaném tvaru, orientace v prostoru - na závěr přetahování - "Na auta" - reakce na barevný signál, orientace v prostoru - "Veverky z domečku ven!" - obdoba hry Škatulata hýbejte se
----------------------------------	---

	z místa na místo... - Grafomotorické cviky a jiná opatření rozvíjející schopnosti a dovednosti dětí: Soubor cviků pro děti 5-6 let (příloha č.10) - Podzimní či zimní exkurse – návštěva první třídy spádové základní školy
Didaktické pomůcky: (příloha č.12 – didaktické pomůcky)	- provázky - společné provlékání, labyrint, puzzle, - dřevěné rybičky, kuličková mozaika, hříbečky, šijeme a provlékáme - didaktická hra – Na Bonbónky, Na muzikanty, Na roboty... - tabule – nekonečný papír, magnetická tabule, variabilní tabule - hravé provázky, stolní fotbal, stolní tenis, stolní a karetní hry - ozvučný bubínek, bzučák, kouzelný sáček, tajemný košíček a hmatová hra - různá pexesa, protiklady, půlené obrázky, obrázkové dvojice, obrázkové pohádkové mozaiky apod. – zrakové vnímání, rozlišování; vytrvalost, soustředění - konstruování dle předlohy + zdokonalování jemné motoriky a zrakově pohybové koordinace – stavebnice, skládanky, puzzle, Lego, Duplo, Cheva, Seva, Polykarpova stavebnice, hříbky, magnetické mozaiky, korálkové mozaiky, provlékání tkaniček, zavazovací panák apod...

2.2 Ukázka rozvíjení schopností a dovedností předškolních dětí ve věku 5 až 6/7 let

Motorika, grafomotorika, kresba

Motorika je významným a dá se říci i určujícím prostředkem vývoje kognitivních funkcí. U dětí podporujeme tělesné aktivity jako chůzi, běh, skákání, saskakování, lezení, přelézání, podlézání, kutálení míčem, chytání, házení, udržení rovnováhy při chůzi po méně rovném terénu, přes lavičku, kladinu, chůzi po schodech, dále jízdou na tříkolce, koloběžce, kole apod...Získávání mnohých kompetencí v předškolním věku se

děje právě prostřednictvím pohybových aktivit, jako přirozeného, praktického a hravého prostředku.

- Příklady činností rozvíjejících hrubou motoriku:

Udržování rovnováhy – krátký stoj na jedné a druhé noze, chůze po zvýšené úzké ploše (lavičce), po dráze z provázků, barevných šipkách, stuhách či obručích, po kterých děti chodí nebo běhají jako po kamenech, jízda na koloběžce, odpichovadle, balančních pomůckách... Např. také formou:

- PH: „Kuba řekl“ (děti předvádějí co Kuba říká)

čáp stojí na jedné noze, čarodějnice bydlí v chaloupce na jedné noze...

- PH.: „Na sochy či Na mrazíky“ (na povel či dotek zůstat „zmrzlí a nebo jako sochy“)

- využitím balančních pomůcek (overbaly, šlapadla) nebo náradí (lavičky, kladina, trampolína, žíněnka)

Lezení – komplexní přirozený pohyb, kterým se dítě přemísťuje pomocí končetin a celého těla dítě střídá ruce a nohy v protilehlých stranách, lezení po kolenou (pouze po krátkou dobu), lezení ve vzporu dřepmo, po lavičce, po žebřinách, po horolezecké stěně...

Plazení – páteř se přirozeně vlní do stran, podporuje zdravý vývoj páteře např. formou:

- PH: Na zvířátka - střídání různých druhů lezení a plazení: hadí, žížalí plazení, podlézání, přelézání, prolézání překážek

- využití náradí a náčiní: prolézání látkovým tunelem, lezení po žebřinách, horolezecké stěně, zvýšených a šikmých plochách (lavička...), také průlezky na zahradě školy, dětském obecním hřišti, překonávání přírodních překážek (přírodní terén)...

Chůze – přirozený pohyb těla, při kterém je zapojena většina svalstva těla, vyznačuje se vzpřímeným držením těla s mírným náklonem vpřed, chodidla našlapují přes patu, odvíjejí se až ke špičce, pohyb nohou doprovází opačný pohyb paží. Obměny chůze po čáře, po elipse, mezi předměty, na zvýšené ploše, chůze vpřed, vzad, chůze v daném rytmu, se zpěvem, s rytmickým doprovodem, s tleskáním, ve dvojicích, po špičkách, po celém chodidle, chůze v terénu...např. formou:

- PH: Honzo, vstávej! – Kolik je hodin?

- PH: Had leze z díry – rytmizovaná chůze
- HPH: Šila jsem, proplétala jsem – rytmizovaná chůze
- PH: Na houbaře – rytmizovaná chůze ve vázaném tvaru
- Chůze po kamenech – rozložené obruče různé velikosti, pryžové cihličky, papírové stopy apod...

Běh – vychází ze stejných předpokladů jako chůze, liší se letovou fází, kdy se chodidla nedotýkají země – běh po špičkách, po úzké cestičce, v daném rytmu, se změnami směru - příklady činností (vhodná motivace hudbou, rytmickými říkadly):

- rytmický běh ve vázaném tvaru – „had“, „vláček“... motivované hudbou
- rytmický běh ve vázaném kruhu - střídání rychlé a pomalé tempo
- PH: Na auta, Na motýly, Medvěda a včelky, Dráčky a mrak, Kočka a myš, Na Peška...

Skoky – jde o koordinaci zvládnutí tří fází skoku – odrazu, letu a doskoku

- poskoky na místě, vpřed, vzad, do strany, poskoky na jedné noze, skoky do dálky, přeskoky přes překážky
 - Příklady činností:
- Hra na zvířátka – skoky, poskoky – žabky, klokani, zajíčci...
- Panák – skoky snožmo, po jedné noze
- Na koníky – cval vpřed, stranou, změna tempa
- seskoky z nízké překážky, přeskokování nízkých překážek PH: Na zajíčky, vrabečky...

Házení, chytání – rozvíjení schopnosti manipulovat s předměty:

- kutálení a chytání kutálejícího se míče, chytání míče - - kutálejícího se s šikmé plochy, házení a chytání míčů různé velikosti, chytání míče po odrazu
 - Příklady činností:
- házení (pohazování) míčem obouruč či jednou rukou – malými míčky, papírové koule
- házení míče na cíl – hod do koše ...
- papírová bitva – přehazování papírové koule přes dělicí čáru
- hod na pohyblivý cíl – PH: Na jelena...
- PH: Na Palečka a obra – podávání míčů různé velikosti
- kutálení míče ve dvojicích, v kruhu

Z hlediska kvality prováděných cviků sledujeme plynulost pohybů rukou a nohou, jejich koordinaci, držení těla a hlavy, orientaci v prostoru. Z hrubé motoriky vychází vývoj motoriky jemné a proto je velmi důležité tuto oblast stimulovat a rozvíjet.

Rozvoj jemné motoriky (přílohy č. 10)

Jemná motorika je pro přípravu dítěte pro vstup do základní školy obzvlášť důležitá, protože její dostatečně rozvinutá úroveň umožňuje dětem osvojení psaní bez velké námahy. Trénujeme především uvolnění paže, předloktí, a zápěstí v souhře s jemnými pohyby prstů. Naším cílem je dosažení plynulého pohybu ruky. Prostředkem tohoto rozvoje jemné motoriky jsou např. hry s uchopováním předmětů, hry s kostkami, stavebnicemi, kreslení, malování, modelování, navlékání korálků, sebeobsluha, desky s otvory – labyrint, dřevěné skládačky, puzzle, stříhání nůžkami...

- Příklady činností:

- společenské hry – karty, hra Mikádo aj. stolní hry
- hod na cíl – míčky do krabice, knoflíky do misky, kroužky na tyč
- rukodělné činnosti – přišívání velkých knoflíků, prošívání látky nebo papíru jehlou s tupým hrotem, výroba řetězu z kancelářských sponek, tvorba tvarů z měkkého drátu, motání klubíček vlny
- uzlování na šňůrkách – nejprve dělat jeden uzel, posléze určitý počet uzlů vedle sebe, postupně naučit odhadovat vzdálenost, spojit uzlem tkaničku do kruhu, spojit dva provázky, udělat řetěz z krátkých provázků
- cvičení s prsty:
 - tleskání prsty (postupně každým zvlášť)
 - děst' s prsty (postupně každý prst zvlášť, opakovaná t'ukání, různé rytmy a intervaly)

- Příklady rozvinuté jemné motoriky:

- umí uchopit náčiní na kreslení, malování a psaní tzv. do špetky (příloha č. 4)
- přebírá korálky, navléká korálky, drobné předměty...
- třídí podle tvaru, barvy, velikosti, druhu...
- vykrajuje formičkami těsto, modelovací hmotu, tvaruje ji prsty...

- zašroubuje šroubek, maticku
- správně se oblékne, zapne si knoflíky i zip, ohrne si rukávy...
- stříhá papír nůžkami, vystřihuje, trhá papír (nejen velké kusy i dle dané linie, tvaru)

Grafomotorika a kreslení

Grafomotorikou bychom mohli označit souhrn pohybů nutných ke psaní. Jedná se o zvládání čáry a směru (součinnost ruky a oka), správné držení tužky a uvolněné zápěstí. Dobře rozvinutá grafomotorika umožňuje dětem ve škole rychle a čitelně psát bez velké námahy. V předškolním věku trénujeme uvolnění paže, předloktí, zápěstí v souhře s jemnými pohyby prstů. Cílená uvolňovací cvičení zařazujeme vždy formou hry, motivovanou např. říkadly, básničkou nebo písničkou. Vytváříme přitom příjemnou náladu, pohodu a radost z činnosti.

Uvolňovací cviky - pohyblivost prstů je možné procvičovat různým způsobem např. hry s prsty motivované říkankami, hry na „klavír“, rozeznávání předmětů hmatem, mačkání, trhání drobných tvarů. Při cvičení pohyblivosti zápěstí, dlaně a prstů a jejich vzájemné souhry a koordinace se osvědčuje nejprve malovat do vzduchu, později na zem a potom např. na velkou plochu balícího papíru. Začínáme od velkých tvarů, které postupně zmenšujeme. Hrajeme si s vlnkami, kruhy, spirálami, spojujeme různé body...

Správné sezení – sezení by mělo být přirozeně pohodlné a zároveň pevné a stabilní. Důležité je, aby dítě mělo správnou velikost stolu i židle. Mělo by celé sedět na židli, nohy do pravého úhlu by se měly celým chodidlem dotýkat země. Dítě by se nemělo opírat hrudníkem o stůl, předloktí spočívá na stole, hlava je prodloužením trupu v mírném předklonu.

Úchop – správný úchop nazýváme špetkový (příloha č. 4) - podílejí se na něm tři prsty pravé nebo levé ruky. První článek prostředníku podpírá psací náčiní zdola boční stranou svého polštářku. Palec přidržuje tužku z levé nebo pravé strany. Ukazováček má funkci přítlačnou a přidržuje tužku shora. Prsty nesmí být prohnuty. Tužku držíme

2–3 cm nad hrotem dohlížíme na správný sklon tužky. Pro podpoření správného úchopu lze použít trojhranné pastelky či tužky, v případě obtíží i speciální násadky pro správné umístění prstů na psacím náčiní.

Pokud dítě správně sedí a správně drží tužku, měla by tužka směřovat přibližně směrem za rameno - grafomotorické cviky procvičujeme různou formou:

- užíváme psaní do vzduchu, kreslení mokrou houbou na tabuli, kreslení na balící papír, kreslení do písku, hlíny nebo do mouky/krupice..., ve třídě máme „nekonečnou roli papíru" (šíře 120cm); při zmenšení tvarů má každé dítě svůj „grafomotorický pracovní list“, kde individuálně procvičuje uvolňování ruky dle zájmu a potřeby.

- Postup nácvičku základních tvarů:

- každý nový tvar zkusíme nejprve společně celou paží a pak prstem ve vzduchu (nápodoba), pak dítě obkresluje předlohu na "foliových listech", kde si děti v případě potřeby mohou linie upravovat a nemít tak stresující pocit, že se mu případně nedaří, a nakonec ho zkusí rovnou samostatně (zručnější děti pak bez předlohy)
- začínáme velkým formátem, po zvládnutí kresby na velkém formátu, formát postupně zmenšujeme
- před každým kresebným cvičením uvolníme ruku a prsty dětí, nejčastěji vhodnou motivací – hry s prsty, básně a říkadla, písničky spojené s pohyby rukou a prstů.

Rozvoj těchto dovedností je jedním z nejdůležitějších předpokladů zvládnutí psaní. Neuvolněná ruka, nesprávné držení psací potřeby, nesprávné sezení může nejen dítě od psaní odradit, ale způsobit při výuce psaní nemalé potíže a spolupůsobit i při vzniku specifických poruch psaní. Speciálními cvičeními, dbaním na správné držení psací potřeby, výběrem vhodného formátu můžeme řadě problémů předejít.

- Příklady grafomotorických cviků:

- motání klubíček, točící se kola
- vlnovky na vodě
- tečky jako zobání kuřátek, zasněžená chalupa...
- spojení bodů čarami: různým směrem – hromada prken, stejným směrem – plot, hřeben, zleva doprava - žebřík, komín...
- dolní oblouk – zleva doprava – houpačka se houpe, miska, let páčka, tašky na střeše vlnky na moři

- horní oblouk – zleva doprava - duha, hromádky od krtka, hory, skákání žabky
- kruhy – sněhulák, stonožka, korále
- smyčky – pletení svetru, kouř z komína
- osmička – let motýla, autodráha
- šikmé čáry – prší, vzor na látce
- ovál – velikonoční vajíčka
- trojúhelník – střechy domů...

Rozvíjení mikromotoriky očních pohybů

Významným prvkem jemné motoriky je *mikromotorika* očních pohybů, která sehraává také důležitou úlohu při osvojování školních dovedností. Návyk pohybu očí zleva doprava je důležitým předpokladem pro pozdější schopnost čtení a psaní.

- Příklady cvičení:

- učíme děti obracet stránky knihy zleva doprava, sledujeme sled obrázků zleva doprava
- dítě řadí různé vzory zleva doprava
- pojmenovávání a počítání řady předmětů zleva doprava...

Přes rozvíjení pohybových dovedností hrubé a jemné motoriky se u dítěte rozvíjí vnímání a uvědomování si svého těla (tělové schéma), intenzity pohybů, vnímání prostoru i ostatních osob.

Příklady činností:

Co všechno moje tělo dokáže?

PH: Kuba řekl - lehnout, kleknout, sednout...

Hlava, ramena, kolena, palce...Tančíme Labadam...

Rozvíjení zrakového vnímání a rozlišování (přílohy č. 12)

Dostatečně rozvinuté zrakové vnímání a rozlišování je předpokladem orientace v okolí, vnímání detailů a v neposlední řadě budoucího čtení.

Zraková analýza a syntéza - znamená rozklad tvaru na menší části a skládání celku z částí např.: puzzle, mozaiky různého materiálu (papír, dřevo...), stavebnice a skládanky.

Vnímání pozadí a figury – dítě musí mezi mnoha podněty téhož druhu vybrat jeden určitý

- Příklady činností:
 - vnímat rozdíly na obrázku
 - co se změnilo
 - orientace v bludišti
 - vnímat změnu např. v oblečení panenky
 - poznat část obrázku (či částečně ukrytých objektů v obrázku)
 - rozlišování dvou a více na sobě nakreslených obrázků
 - sledování určité linie, např. Která cesta je správná?

Konstanta vnímání – umožňuje dítěti trvale vnímat určitý předmět při různých podmínkách, v rozličné poloze

- Příklady činností:
 - vyhledávání stejných tvarů bez ohledu na barvu a velikost
 - vyhledávání předmětů podle velikosti
 - třídění předmětů podle barvy
 - kombinace rozlišování podle barvy, tvaru a velikosti
 - označení tvaru, který se liší od ostatních
 - označení dvou stejných tvarů

Vnímání polohy v prostoru – toto vnímání umožňuje dítěti rozlišovat obrázky, tvary písmen a číslic (nezaměňovat podobné tvary např. b-d...)

Vnímání vztahů v prostoru – dítě se orientuje ve známém prostoru, vnímá předměty nejen ve vztahu k sobě samému, ale i předměty vzájemně mezi sebou.

- Příklady činností:
 - poznává jeden otočený předmět mezi ostatními
 - rozlišování polohy předmětů – nahoře, dole, vedle, pod, nad....
 - navlékání korálků podle předlohy

- pokládání předmětů do řady dle pokynů
- skládání barevných motivů dle předlohy
- zrakové rozlišování – např. hledání stínů
- hry k procvičování zrakové paměti – např. pexeso, dále hry: Co tam bylo?
Jak to šlo za sebou? Poskládej to stejně... Co přibylo?...

Rozvíjení sluchového vnímání a rozlišování (příloha č. 11)

Sluchové vnímání je schopnost přijímat, rozlišovat a interpretovat zvuky různé kvality (řečové i neřečové). S určitým zjednodušením lze říci, že zvuky neřečové jsou přednostně analyzovány pravou mozkovou hemisférou, zatímco zvuky řečové jsou zpracovávány hemisférou pravou.

Rozlišování figury a pozadí – je to dovednost zaměřit se na určitý zvuk a ostatní vnímat jen periferně. Souvisí také se soustředěním, dovedností přesunout pozornost z jednoho objektu na druhý. Rozlišování přírodních zvuků je pro děti snazší, než vnímání a zpracování řeči. Dítě vnímá zvuky, které pro něj mají význam, které je motivují k činnosti. Nevýznamné zvuky pouze procházejí sluchovým analyzátozem bez uvědomění si obsahu.

- Příklady činností:

- rozlišování přírodních zvuků – vycházky přírodou či např. užití reprodukované nahrávky
- poznávání určit hlas v rozhovoru (ženský, mužský, dětský)
- reagovat na určité slovo – např. při čtení pohádky

Sluchová paměť a pozornost se podílí na všech zkouškách sluchové percepce a může být výrazným prvkem neúspěchu dítěte ve škole. Děti mají potíže při činnostech, v kterých se nemohou opřít o percepci zrakovou, např. při diktátech, cvičeních, kdy zadávané informace vnímají jen zvukem.

- Příklady činností:

- nácvik básniček, říkadel, písniček z paměti
- slovní řady - např. Babička na dvoře krmí kuřátka, dítě zopakuje a přidá další...

- slovní kopaná
- hledání chyby v textu
- hádanky...

Rozvíjení řečových dovedností (příloha č. 11)

Mezi patým a šestým rokem by měla být řeč ve všech rovinách dobře vybudovaná (blížit se projevu dospělých), dítě užívá všechny slovní druhy, mluví gramaticky správně, slovní zásoba je na takové úrovni, že může souvisle a smysluplně vjádřit, co vnímá, prožívá a myslí. Výslovnost by měla být rovněž správná. /roveň řeči je významným prediktem pro úspěšný nácvik čtení a psaní. Řečové dovednosti dětí bychom měli rozvíjet v oblasti expresivní (mluva a oblasti receptivní – tj. porozumění řeči) a zahrnuje:

- **Artikulaci** – výslovnost je předškolním věku velice důležitým faktorem socializace dítěte, ovlivňuje rozvoj jeho osobnosti. Nejčastěji se objevuje nesprávná výslovnost hlásek – R,Ř, a sykavek S-C-Z. Všechny nedostatky se mohou negativně odrazit v nácviku čtení a psaní, protože dítě si osvojuje písmena ve spojení s hláskou.

Správná výslovnost je podmínována těmito faktory:

- vzor lidí, kteří jsou dítěti blízcí, jež napodobuje. Dítě mluví tak, jak mluví rodiče, sourozenci, popř. další dospělí s kterými se často stýká.
- dostatečně rozvinuté sluchové vnímání. Neslyší-li dítě rozdíly mezi správnou a nesprávnou výslovností, neuvědomuje si chyby.
- rozvoj jemné motoriky, především artikulačních orgánů.

- Artikulace zahrnuje pohyblivost rtů a jazyka- příklady artikulačních cvičení:

- vyplazování jazyka, kmitání, pohyb z jednoho koutku úst do druhého
- olizování rtů, vedení jazyka podél horních a dolních zubů
- nafukování tváří střídavě, současně
- pohyb koutků úst – kapřík
- nafukování míčku, foukání do lehkých předmětů, foukání brčkem, foukání do vody
- dětské jazykolamy

- **Slovní zásobu** – rozsah slovní zásoby dítěte je ovlivněn prostředím, v němž žije.

Rozlišujeme slovní zásobu aktivní, slova, které jedinec používá ve své řeči a slovní

zásobu pasivní tj.slova, kterým jedinec rozumí, ale nepoužívá je. Malá slovní zásoba může být příčinou potíží, od nedorozumění, špatnému vyjádření svých myšlenek nebo prokázání požadovaných znalostí.

- **Gramatické kategorie** - zvládnutí gramatických kategorií je ovlivněno vnějším prostředím, vrozenými předpoklady a rozumovými schopnostmi dítěte, dítě s vytváří jazykový cit přenášením zkušeností z gramatické stavby jednoho slova či skupiny slov na další.

- **Mluvní pohotovost** – pohotové vybavování si slov. Předpokladem je, že je dítě má v aktivní nebo pasivní slovní zásobě. Tato pohotovost je částečně vrozená, mluvními cvičeními se dá také dále rozvíjet.

- **Tempo řeči, plynulost mluvního projevu** – je individuální, pomalé tempo řeči může být podmíněno nejen sníženou mluvní pohotovostí, slovní zásobou, ale také přílišnou sebekontrolou, sníženým sebevědomím. Příliš rychlé tempo řeči až breptavost jsou ovlivněny temperamentem, sníženou schopností sebekontroly nebo zvýšenou impulzivitou.

3. Konkrétní individuální vzdělávací plán dítěte s odkladem školní docházky

Pro děti s OŠD následně připravujeme individuální vzdělávací plán (dále IVP), který představuje obohacení vzdělávací činnosti v podobě přirozených doplňujících aktivit rozvíjejících individuální dispozice a potřebné kompetence dítěte s OŠD před zahájením školní docházky, jehož pomocí můžeme děti systematicky a v delším časovém horizontu pozvolna rozvíjet, podněcovat a „vývojový skluz“ tak postupně snižovat. Naší snahou je naplnit přínos IVP a umožnit dítěti pracovat na optimální úrovni, kterou samo dosahuje (bez obav z neplnění požadavků, stresujícího srovnávání s ostatními vrstevníky) a podle jeho individuálních schopností, možností, dovedností, zájmů, potřeb, psychomotorického tempa. IVP provádíme velice citlivě tak, aby dítě nebylo vyčleňováno z kolektivu dětí a nevytvářel se v něm pocit odlišnosti či méněcennosti. V žádném případě nesmíme dopustit, aby dítě získalo pocit, že se mu věnujeme proto, že je hloupé či opožděné, naopak děti musí zažívat úspěch, který je vlastně nejsilnější motivací.

Odklad školní docházky má smysl a je efektivní tehdy, pokud se na podkladě diagnostického procesu podaří vypracovat a současně uskutečnit individuální vzdělávací program/plán. Uvádím proto ukázkou kazuistiky chlapce s OŠD a následně konkrétní IVP.

3.1 Kazuistika chlapce s OŠD

Věk 6 let 7 měsíců

Osobní anamnéza (OA) :

Chlapec se narodil 9.8. 2002 v nemocnici, přenošený, porod v 9 měsících, s váhou 3,20 kg a 52 cm.

Porod: probíhal přirozenou cestou s velkými obtížemi - matka 14 dní přenášela; porod musel být vyvoláván, byl velmi zdlouhavý a vleklý; trval od 11h do 19.30h; chlapec se narodil s podkysličeným mozkiem (Hypoxií) a novorozeneckou žloutenkou (Bilirubynémií)

Raný vývoj chlapce:

všechny motorické reflexy sloužící ke kontrole zdravého psychosomatického vývoje mozkových funkcí dítěte - vyvinuty

- sedět začal: v 6. - 7. měsíci
- lézt začal: v 9. - 10. měsíci
- emoční reakce - chlapec byl v raném období velmi neklidný a plačtivý
- biorytmus - kojení - matka kojila chlapce do 1 roku jeho věku
- první slova: táta, máma

Rodinná anamnéza (RA) :

Chlapec vyrůstá v úplné zcela funkční rodině, se sourozencem (nedoslýchavá autistická dívka). Rodina žije v rodinném domě na samotě, chlapec má uspokojené veškeré potřeby, je v kontaktu pouze s rodiči a sestrou. Rodiče jsou zaměstnaní v lesnictví, velmi vstřícní a ochotní, snaží se vším pomoci a dodávat chlapci sebevědomí (otec je podstatně starší než matka, oba velmi úzkostliví).

Zdravotní anamnéza (ZA) :

Prodělané běžné dětské nemoci : zarděnky, spalničky, neštovice. Vážná poranění či nemoci neprodělal, ale byl u něj diagnostikován atopický exem, alergie na prach a roztoče. V rodině žádná vážná onemocnění nejsou. Od narození vývoj dobrý. Nyní měří 118 cm a váží 18 kg, je štíhlé postavy. Stravovací zvyky má běžné.

Školní anamnéza (ŠA) :

MŠ :

Chlapec nastoupil do MŠ ve věku čtyř let. Matka si byla vědoma důležitosti kontaktu chlapce s vrstevníky, přesto se chlapci dlouho a obětavě podřizovala, plnila jeho příkazy a přání, z obavy, že ztratí jeho lásku.

Delší dobu mu trvalo, než se adaptoval na nové prostředí, byl fixovaný na matku a rodinu. Byl plačtivý, citlivý a také negativistický, většinou zamračený, vyhýbal se jakémukoli kontaktu s dětmi (hlavně tělesnému - dotyk od dětí), které ho přirozeně mezi sebe přijaly (s námi komunikoval a sám nás chytal za ruku, neodmítal fyzický kontakt). Zpočátku byl schopen pouze jediné činnosti - malování pruhů a čar, přecházející v čmáranice ve dvou barevných odstínech (černá, hnědá), jinou aktivitu nevyhledával a nezapojoval se, jakmile domaloval, dělal v krátkých časových intervalech nekontrolovatelné intenzivní pohyby rukou (mávání, kroužení zápěstím)

doprovázené různými zvuky - bručením (nejsem si jistá do jaké míry a zda pouze napodoboval svou sestru, která podobné pohyby i podobné zvuky vydávala/prováděla také), postupně se setkával s novými hrovními podněty, které zpočátku odmítal přijmout, protože byly neznámé...Veškeré dění nejraději a nejčastěji spíše pozoroval osamotě ze svého "úkrytu" v polštářkovém domečku, často se také rád houpal/pe na houpacím koni - houpání ho uspokojovalo a uklidňovalo. Má malé sebevědomí, potřebuje stále slovní ujištění o správnosti úkolu, v činnostech je nejistý. Dlouho trvá než práci začne, při vyjadřování je velmi zdrženlivý, má strach (převážně v kontaktu s neznámými lidmi, v novém prostředí - např. divadlo, nenadálá návštěva MŠ...).

Téměř po roce se v MŠ zadaptoval, začlenil a začal s námi spolupracovat (neznámé a nové mu činí stále obtíže, je bázlivý a nedůvěřivý), houpavé pohyby a intenzivní pohyby rukou již nejsou tak časté, pobývání v polštářovém domku přetrvává, začíná být velmi vnímavý a bystrý - především má výtečnou paměť (např. Angličtinka se sluníčkem, informace z encyklopedií...).

Předpověď dalšího vývoje :

Chlapec se zatím do školy netěší. Dokáže se soustředit na kratší zadaný úkol a dokončit ho bez nejistoty či napětí. Při delší psychické zátěži však přetrvává motorický neklid. Je samostatný a již více sebevědomý.

Vzhledem k blížícímu se zahájení školní docházky předpokládáme, že pravděpodobný vývoj chlapce bude v nejbližší budoucnosti zaměřený především na adaptaci v novém školním prostředí, na školní vyučování. Myslím, že chlapci výrazně prospěje citlivý a důsledný přístup rodičů již od počátku 1.ročníku. Vhodně rozvržený denní i učební režim (chlapce i rodičů) umožní, aby nedocházelo k přetěžování chlapcova soustředění pozornosti a celkové koncentrace (dostatečná podpora i možnost odreagování a relaxace, uvolnění energie formou jeho zájmových aktivit). Zároveň, aby rodiče volili vhodné metody a motivace k úspěšnému zvládnutí jeho nové role školáka, aby předešli nežádoucím zátěžovým situacím a pocitům nespokojenosti.

29.1 2009 byl chlapec u zápisu v první třídě, kde se mu moc líbilo, ale do školy se netěší. Do první třídy byl přijat a 1.9 2009 nastupuje do 1.třídy. Pokud se zaměříme intenzivně na uváděné obtíže v interakci s rodiči, bude pak moci úspěšně zahájit školní

rok 2009/2010.

3.2 Individuální vzdělávací plán chlapce s OŠD

A. Jméno dítěte: František Jan X.

B. Datum narození: 23.8. 2002

C. Třída: předškolní (heterogenní ,jednotřídní MŠ), odklad školní docházky

D. Základní údaje o dítěti, pedagogická diagnóza učitelky MŠ:

František je drobnější a velmi štíhlé postavy, v komunikaci k cizím a neznámým lidem je velmi zdrženlivý až nedůvěřivý, proto se mnohým pozorovatelům může zdát jeho sociální chování chudé (obzvláště pak lékařům či v pedagogicko-psychologické poradně apod.). V úkolových situacích vyžadujících pozornost a záměrné soustředění se velmi brzy unaví, ubíhá od tématu, je stále velmi hravý, málo samostatný, těkavý, soustředění pozornosti je spíše krátkodobé; při činnostech, které jsou pro něho méně zajímavé a vyžadují větší zručnost (kreslení, stříhání, lepení...) nedokáže vyvinout potřebné volní úsilí, přesto velmi rád kreslí výhradně obyčejnou tužkou různé miniatury s výraznými detaily (nejvíce dle vlastní fantazie- technických vynálezů apod...).

Začal být velmi vnímavý a bystrý, má vynikající paměť' (převážně např. Angličtinka se sluníčkem, zajímavosti a objevy z přírody apod...). Houpavé pohyby, intenzivní kroužení a mávání rukou již neprovádí v tak častých intervalech, ale častá relaxace o samotě v polštářovém domečku přetrvává.

Má obtíže ve výslovnosti souhlásek L, R, Ř (dyslálie/patlavost - ovšem tolerované hlásky; zde působí také nesprávný mluvní vzor matky, především hrdelní R, nesprávná výslovnost předopatrových i zadopatrových souhlásek).

Dle testu rizika poruch čtení a psaní pro rané školáky, dle naší průběžné diagnostiky má obtíže a nedostatky (viz. příloha č. 1 , také součást portfolia viz. níže):

- ve sluchové analýze-syntéze slov a slabik, dále obtíže se sluchovou analýzou 1. hlásky, sluchovým rozlišováním hlásek ve slově, se sluchovým rozlišováním délky slov i s rýmováním, s čímž souvisí celkové sluchové vnímání a rozlišování

(důvodem není vada sluchu či výslovnosti, ale spíše nepochopení a oslabení fonemického sluchu)

- ve zrakovém vnímání, má potíže se zrakovým rozlišováním pravolevé orientace, zrakovou paměť a plošným zrakovým vnímáním, zrakovým rytmem a intermodalitou (pojmenování obrazce a zapamatování si onoho pojmenování)
- kresba chlapce (lidských postav a různé dějové situace) je stále obsahově chudá, na nízké úrovni jsou především veškeré grafomotorické projevy a vizuomotorická koordinace, nemá uvolněnou ruku, úchop tužky i její sklon (3+1) je stále křečovitý a nesprávný (časté křečovitě pohyby, motorický neklid)

E. Závěry psychologického vyšetření školní připravenosti a doporučení PPP:

"Chlapec je somaticky drobnější, zpočátku v komunikaci zdrženlivý, s chudšími projevy sociálního chování. Hůře se adaptuje. Průměrná slovní zásoba i vyjadřovací schopnost. V úkolové činnosti viditelné psychické napětí, nejistota. Malá sebedůvěra, nevěří si. Nepříliš velká samostatnost, více mu vyhovuje přímé vedení s průběžnou motivací a posilování sebedůvěry. Disponuje pomalým psychomotorickým tempem a oslabenou CNS vůči zátěži. Není schopen se koncentrovat a pozornost rychle opadá, nesoustředěnost poté nastupuje psychomotorický neklid, kterým se CNS brání přetížením. Sociálně i emočně méně zralý. Výkonově lehce rozkolísaný – pásmo podprůměru až průměru. Grafomotorická činnost : křečovitý úchop, napětí v obličeji. Chlapec má vadnou výslovnost. V řeči je patrná artikulační neobratnost, vyskytují se potíže se zadopatrovými hláskami, které v toku řeči a souhláskových skupinách čistě nevysloví; největší potíže má s hláskou L, R, Ř. S vadou výslovnosti souvisí i oslabený fonemický sluch - potíže se sluchovou analýzou a syntézou, slovní zásoba odpovídá věku dítěte, některé pojmy si však chlapec těžko vybavuje, ne zcela jsou rozvinuty matematické představy a potřebná úroveň okohybných pohybů.

Z psychologického hlediska pro nedostatečnou zralost zejména CNS, ale i zatím nižší psychické odolnosti vůči zátěži, pro přetrvávající vadu řeči a výrazné potíže v grafomotorice i motorice je doporučen odklad školní docházky o jeden rok.

S rodiči byl veden poradenský rozhovor o aktuálním stavu a následných metodách. Bylo doporučeno posilování potřebných pracovních charakteristik a psychických funkcí formou systematické péče méně vyvinutých oblastí, matka seznámena s možnostmi

nápravy, spolupráce s MŠ.

F. Konkrétní úkoly k reedukaci specifických obtíží v MŠ :

- rozvoj sluchové analýzy, syntézy a diferenciací, analýza slabik, 1. hlásky, sluchové rozlišování hlásek ve slově, sluchové rozlišování podobných slov, sluchové rozlišování délek (pomocí bzučáku, melodických hudebních nástrojů - klávesy)
- zrakové vnímání a rozlišování - rytmus (obraz + bzučák, klávesy), pravolevá orientace, zraková paměť, zrakové vnímání plošné, intermodalita
- jemná motorika - grafomotorické cviky, správný úchop tužky a uvolňovací cviky
- artikulační obratnost - procvičování artikulační obratnosti s logopedickým asistentem za spolupráce a dohledu odborného logopeda
- tělovýchovná a relaxační cvičení pro podporu motoriky
- posilování sebevědomí a prosociálních vztahů s vrstevníky i dospělými

G. Hodnocení chlapce:

Formou slovního hodnocení, také na základě projevů a tvorby chlapce (pracovní listy, kresba...), jimiž lze argumentovat a potvrdit jeho pokroky.

H. Pomůcky:

- didaktický materiál (viz. příloha 1)
- pracovní listy (viz. příloha č.)

CH. Informace učitelům:

Učitelky vzájemně konzultují pokroky chlapce a další podpůrné nápravné kroky, zároveň poskytují dostatečně informace rodičům.

Konkrétní činnosti využíváme z intervenčního programu Veselá školička před školou a rozvíjející cvičení.

3.3 Portfolio dítěte s odkladem školní docházky

Cílem vytváření portfolio je cílevědomé a dlouhodobější shromažďování podkladů

zachycujících vývoj a rozvoj dětské osobnosti s možností jejího individuálního rozvoje. Portfolio dítěte využíváme jako diagnostický materiál, který nám slouží jako podklad při řešení problémů nebo jako materiál pro stanovení některých opatření dalšího rozvoje individuálních schopností a dovedností dítěte (viz. ukázka, příloha č. 13).

Obsah portfolia:

a) záznamy individuálního rozvoje dítěte

osobnostní charakteristika dítěte

poznámky o rozvoji a učení dítěte

individuální plán rozvoje dítěte s odkladem ŠD (viz. výše)

b) výtvary, výkony a výsledky činností dítěte

3 – 4 roky :

obrázek lidské postavy

grafomotorická cvičení

obrázek s popisem – „Co je na obrázku?“

4 – 5 let :

obrázek lidské postavy

obrázek zvířecí postavy

obrázek – „Moje rodina.“

grafomotorická cvičení

5 – 6 let :

obrázek lidské postavy - Kominík

obrázek rodiny „To jsem já a tatínek“

autoportrét

grafomotorická cvičení, výtvarné práce

Spolupráce s rodiči směřující k přípravě dětí na vstup do ZŠ

Spolupráce rodičů s mateřskou školou je charakteristickým a nedílným prvkem činnosti naší mateřské školy, a to hned od prvních dnů pobytu dítěte v MŠ. Jelikož jsou pro nás rodiče nejdůležitějšími partnery, respektujeme jejich požadavky a nároky, jsme otevření, vstřícní, vytváříme klima porozumění, zájmu o co nejlepší spolupráci a rozvoj dítěte. Tento zájem a vzájemná spolupráce by měla vytvořit optimální podmínky pro

jeho rozvoj. Sledujeme konkrétní potřeby jednotlivých rodin a snaží se jim porozumět a vyhovět. Rodiče mají možnost podílet se na dění v MŠ. Informujeme pravidelně rodiče o prospívání jejich dětí, o individuálních pokrocích v rozvoji i učení, o plánovaných akcích....Je-li třeba domlouvají se o společném postupu při jeho výchově a vzdělávání. V této souvislosti respektujeme mlčenlivost a chráníme soukromí rodiny.

V MŠ každý rok sestavujeme plán spolupráce s rodiči, který obsahuje společné akce rodičů s dětmi formou např. tvořivých dílen, v rámci nichž si při významných a mimořádných dnech s rodiči něco společně vyrobíme (papíroví dráčci, malovaná či batikovaná trička, vánoční ozdoby a cukroví, keramiku, jarní kloboučky, kraslice nebo pomlázky apod...). Dalšími akcemi, které obsahuje plán spolupráce jsou společné brigády na zahradě MŠ či obecním hřišti, kulturní akce Mikuláš, Vánoční živý betlém, Vítání jara spojené s Vítáním občánků a Svátkem matek, také otců, Loučení s předškoláky, Nocování v MŠ, Prázdninové táboření v MŠ, Indiánské léto....

Velmi úzká je spolupráce rodičů s učitelkami právě v období přípravy dítěte na vstup do ZŠ v předškolní třídě. Rodiče mají možnost využít:

- denní konzultace s učitelkou
- individuální konzultace s logopedickou asistentkou (ředitelka MŠ)
- využít nabídky odborné literatury a časopisů (Informatorium, Moje psychologie, Psychologie, Rodina apod....), týkajících se předškolních dětí (nejen ve smyslu obtíží, ale také možností a podpory rozvoje, zájmů, zdravé výživy aj.)
- informační nástěnka „Co vás zajímá? “
- návštěva ukázky práce s dětmi v průběhu dne
- galerie dětské tvorby
- pohovory s rodiči: „Školní zralost a připravenost dítěte na vstup do ZŠ.“
- pohovory o průběhu odborného vyšetření v pedagogicko – psychologické poradně

Uvědomujeme si, že příprava na vstup do základní školy je důležitým předpokladem úspěšného přechodu pro dítě, ale i pro rodiče, a proto se snažíme nabídnout rodičům co nejširší možnosti seznámit se s touto problematikou, což je využívání hlavně rodiči dětí, kteří se rozhodují mezi odkladem školní docházky a dítě do ZŠ nastoupí či do ZŠ nebo odkladem školní docházky.

Spolupráce se spádovou základní školou

Spolupráci se základní školou považujeme za jeden z významných faktorů, který může výrazně pomoci dítěti při přechodu z mateřské školy do první třídy. Z tohoto důvodu jsme vytvořily se základní školou plán spolupráce, který má napomoci budoucím prvňáčkům bez problému zvládnout přechod z mateřské školy do první třídy.

- Společně plánujeme a uskutečňujeme tyto akce:
 - navštívíme některá divadelní představení nebo kulturní programy ZŠ
(děti se seznamují s atmosférou, klimatem ZŠ, setkávají se s kamarády)
 - uskutečňujeme společné akce jako např. den dětí, ekologické besedy,
děti ze ZŠ si pro MŠ připravují divadelní představení, navštíví nás jako Mikuláš s čerty,
zahrají nám vánoční písně a koledy
 - děti 5-6 leté navštíví v měsíci lednu první třídu, kde shlédnou školní výuku s dětmi,
které navštěvovaly naši MŠ; paní učitelka zapojuje do činností i předškolní děti, které si
ta prožijí školní den, jako skuteční školáci
 - paní učitelka budoucích prvňáčků se (dle zájmu rodičů) účastní besedy na téma
„ Školní zralost a připravenost dětí na vstup do první třídy.“

Vzájemnou spolupráci připravujeme a seznamujeme budoucí prvňáčky s prostředím, klimatem, personálem základní školy, a napomáháme tak dětem získat pocit bezpečí a jistoty, usnadnit jim (i rodičům) přechod z mateřské školy do školy základní.

IV. Závěr

Z hlediska celoživotního vzdělávání a učení je předškolní věk stěžejním obdobím,

kdy jsou položeny "základní kameny" v životě člověka, na nichž může dál stavět. Obdobím, které zaujímá ve vývoji každého jedince obzvlášť významné postavení, v němž se nejen neopakovatelně rozvíjí jeho schopnosti a dovednosti, ale také samo dítě začíná svými fyzickými i psychickými pochody ovlivňovat svůj vlastní vývoj.

Příprava na vstup do první třídy základní školy je přirozenou součástí celkové přípravy dítěte na jeho další život. Dítě potřebuje získat přesvědčení o tom, že může být aktivním činitelem ve svém prostředí, které může zároveň kontrolovat a být v něm úspěšné. Na základě mých zkušeností jsem přesvědčená, že odklad školní docházky je významným a efektivním opatřením, možnou pomocí pro spoustu dětí, které ještě nejsou školně zralé, protože eliminuje pocity neúspěchu, selhání a následného nezájmu o školu a školní vyučování. Nelze opomenout důležitost postoje rodičů k odkladu školní docházky. Je nutné, aby ho především rodiče chápali ne jako své selhání nebo selhání dítěte či mateřské školy, případně jako určité snížení společenské prestiže (pokud je dítěti doporučen OŠD, je to vlastně "ostuda", bohužel velmi často se s tímto postojem ve své praxi setkávám), ale především jako kompenzaci a stimulaci.

Skutečnost, že většina dětí před vstupem do školy navštěvuje mateřskou školu, dává nám, učitelkám MŠ, možnost spolupodílet se na rozhodování o jejich školní zralosti i způsobilosti a relativně včas zachytit případné nedostatky. A to na základě naší diagnostické činnosti, kdy je pro nás velkou výhodou to, že děti dobře známe a sledujeme je v delším časovém úseku. Můžeme taktně a včas upozornit na varovné signály nedostatečné školní zralosti a připravenosti, jelikož se ukazuje, že v naší populaci existuje spousta dětí šikovných, bystrých, inteligentních, které však pro dočasné vývojové opoždění či nějaký dílčí nedostatek zcela zbytečně ve škole selhávají... Čím větší obtíže předškolák má, tím více je nutné naučit trpělivosti nejen jeho, ale především rodiče. Je žádoucí, abychom my všichni, kterým záleží na úspěchu dítěte-školáka, našli jednotné postupy i společnou řeč a umožnili budoucím školákům zažívat radost a úspěch. Rodičům proto můžeme pomoci získat jasnější představu o tom, jak připravit efektivně děti k plnění školních povinností, co je potřeba učinit, jakou volit motivaci, aby vyvolávala radost i zájem dětí a byla tak pro ně významnou životní pomocí, jak přitom zachovat hravý charakter všech činností, respektovat individuální

aktivitu dítěte.

OŠD má smysl tehdy, pokud je dítěti věnována maximální péče ve smyslu odstranění případně zmírnění obtíží a nedostatků, které byly důvodem odkladu. Čas a péče věnovaná dítěti v předškolním věku se ukládá jako do banky a začíná se zúčtovat nejen po nástupu do školy, ale také v dalších vývojových etapách jeho života.

„Osobnostně orientovaná mateřská škola tvoří přirozený most pro přechod od nezávislého dětství k systematickému vzdělávání. K plynulému přechodu přispívá celé předškolní období tím, že dává dítěti možnost hrát si, řešit samostatně různé praktické úkoly, jednat samostatně a tvořivě, ale také respektovat pravidla, naslouchat druhým, srozumitelně se vyjadřovat. Každodenní plynulá průběžná socializace a kultivace dítěte v běžných situacích je nejlepší způsob přípravy na školu...neznamená to však, že chceme děti srovnat do stejné podoby a usilovat o to, aby dosáhly stejné rozvojové úrovně. Každé dítě má právo projevit se v souladu se svými možnostmi a základní škola s tím musí počítat. K tomu, aby dítě ve škole uspělo, nepotřebuje jen určité poznatky a dovednosti, ale především důvěru ve své schopnosti a síly; proto mezi základní kompetence, které mateřská škola plně akceptuje, patří sebejistota a zdravé sebevědomí při plnění přiměřených úkolů.“

(E. Opravilová)

Přehled citované a použité literatury:

1. DVOŘÁKOVÁ, M. *Pedagogicko psychologická diagnostika II. PF JCU, 2006. ISBN 80-7040-402-7*
2. HARTL, P. HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-303-X*
3. KOMENSKÝ, J.A. *Informatorium školy mateřské, Praha: Academia, 2007*
4. MATĚJČEK, Z. *Co, kdy a jak ve výchově dětí. Praha, Portál 2007. ISBN 978-80-7367-325-3*
5. MATĚJČEK, Z. *Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte. Praha: Grada, 2005*
6. *Národní program rozvoje vzdělávání v ČR, Praha: MŠMT ČR, 2001*
7. *Pedagogické hodnocení v pojetí RVP PV, Praha: VÚP, ÚIV, 2007*
8. ŘÍČAN, P. KREJČÍŘOVÁ, D. a kol. *Dětská klinická psychologie. Praha: Grada Publishing a.s., 2006. ISBN 80-247-1049-8*
9. ŠVANCAROVÁ, D. KUCHARSKÁ, A. *Test rizika poruch čtení a psaní pro rané školáky. Praha: Scientia, 2001*
10. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0956-8*
11. ZELINKOVÁ, O. *Dyslexie v předškolním věku. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-321-5*
12. ZELINKOVÁ, O. *Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-544-X*

IV. Přílohová část

Seznam příloh

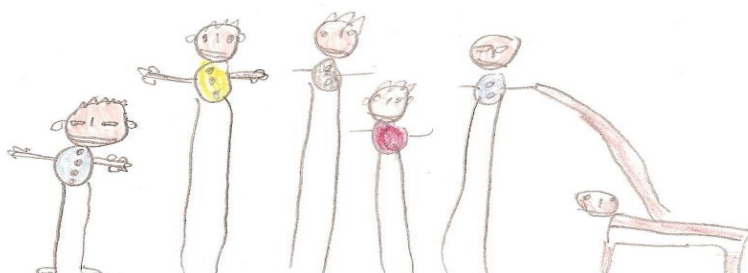
- č. 1a Kresba dítěte zralého pro školní docházku
- č. 1b Kresba dítěte nezralého pro školní docházku
- č. 2 Cíle a obsah předškolního vzdělávání
- č. 3 Klíčové kompetence dítěte předškolního věku ukončujícího docházku v MŠ
- č. 4 Úchop tužky
- č. 5 Školní zralost a připravenost dle klíčových kompetencí
- č. 6 Orientační test školní zralosti - dítě zralé pro školní docházku
- č. 7 Orientační test školní zralosti - dítě nezralé pro školní docházku
- č. 8 Orientační test verbálního myšlení
- č. 9 Test rizika poruch čtení a psaní
- č. 10 Ukázka grafomotorických cviků
- č. 11 Ukázka pracovních listů - rozvíjení sluchového vnímání a řeči
- č. 12 Ukázka pracovních listů - rozvíjení zrakového vnímání a rozlišování
- č. 13 Ukázka portfolia dítěte s OŠD
- č. 14 Ukázka záznamového archu pro diagnostickou činnost učitelky MŠ
- č. 15 Instrukce k odkladu školní docházky
- č. 16 Prezentace výchovně-vzdělávací činnosti v konkrétní MŠ

Příloha č. 1 - kresba dítěte zralého pro školní docházku

Příloha č. 1 b – kresba dítěte nezralého pro školní docházku

MACÍK

Příloha č. 2 - Cíle a obsah předškolního vzdělávání

Cíle předškolního vzdělávání

Cíle předškolního vzdělání bychom mohli rozdělit do několika kategorií:

a) rámcové cíle:

1. rozvíjení dítěte, jeho učení a poznání
2. osvojení základů hodnot, na nichž je založena naše společnost
3. získání osobnostní samostatnosti a schopnosti projevit se jako samostatná osobnost působící na své okolí

b) klíčové kompetence

představující výstupy, způsobilosti, dosažitelné v předškolním vzdělávání

c) dílčí cíle

vyjadřující konkrétní záměry ve vzdělávacích oblastech – biologické, psychologické, interpersonální, sociálně-kulturní a enviromentální

d) dílčí výstupy

dílčí poznatky, dovednosti, postoje a hodnoty, které odpovídají dílčím cílům. Naplňováním všech těchto cílů mateřská škola pomáhá připravovat dítě na vstup do základní školy, ale také vytváří základy celoživotního vzdělávání. Dá se říci, že všechno co dítě v mateřské škole prožívá je podnětem k učení a k rozvoji osobnosti.

Obsah předškolního vzdělávání

Vzdělávací obsah je formulován tak, aby odpovídal specifice předškolního vzdělávání, jeho integrované podobě a činnostní povaze. Vzdělávací obsah představuje kompaktní, vnitřně propojený celek, jehož členění do oblastí respektuje vývoj dítěte, zrání a učení i běžný život. „Vzdělávací nabídka“ je vyjádřena v podobě činností.

Obsah předškolního vzdělávání je obecně vymezen do oblastí, kterých by se mělo vzdělávání dotýkat a to formou:

- ***dílčích cílů***, které vyjadřují, co by měl pedagog v průběhu předškolního

vzdělávání sledovat, co by měl u dítěte podporovat

- **vzdělávací nabídky** jako prostředku vzdělávání představuje ve svém celku soubor praktických i intelektových činností, popřípadě příležitostí, vhodných k naplňování cílů a k dosažení výstupů. Pedagog by měl ve své praxi tuto nabídku respektovat a tvůrčím způsobem ji konkretizovat tak, aby nabízené činnosti byly mnohostranné, pestré a svou úrovní odpovídaly konkrétním možnostem a potřebám dětí
- **očekávaných výstupů**, které je možno obecně považovat v této úrovni vzdělávání za dosažitelné. Jsou formulovány tak, aby měly charakter způsobilostí nebo-li kompetencí. Nejedná se o výčet jednotlivých schopností, poznatků, dovedností kognitivních i praktických, postojů a hodnot, ale o jejich vzájemné propojení, o jejich jednoduché soubory dítětem prakticky využitelné. Tyto výstupy jsou formulovány pro dobu, kdy dítě ukončuje předškolní vzdělávání a každé dítě je naplní v míře odpovídající jeho individuálním potřebám a možnostem
- **možných rizik**, která ohrožují úspěšné vzdělávání a srozumitelně upozorňují pedagoga na to, čeho by se měl vyvarovat

Vzdělávací obsah je uspořádán do pěti oblastí:

1. Dítě a jeho tělo – oblast biologická stimuluje a podporuje růst a neurosvalový vývoj dítěte, podporuje jeho fyzickou pohodu, zlepšuje jeho tělesnou zdatnost i pohybovou a zdravotní kulturu, podporuje rozvoj jeho pohybových a manipulačních dovedností, učí děti sebeobslužným dovednostem a vede je ke zdravým životním návykům a postojům.

2. Dítě a psychika – oblast psychologická podporuje duševní pohodu, psychickou zdatnost a odolnost dítěte, rozvoj jeho intelektu, řeči, jazyka, poznávacích procesů a funkcí, jeho citů i vůle, stejně tak jeho sebepojetí, jeho kreativity a sebevyjádření, stimuluje osvojování a rozvoj jeho vzdělávacích dovedností a povzbuzuje dítě v dalším rozvoji, poznávání a učení.

3. Dítě a ten druhý – oblast interpersonální podporuje utváření vztahů dítěte k jinému

dítěti, či dospělému, posiluje, kultivuje a obohacuje jejich vzájemnou komunikaci a zajišťuje pohodu těchto vztahů.

4. *Dítě a společnost* – oblast sociálně-kulturní uvádí dítě do společenství ostatních lidí a do pravidel soužití s ostatními, uvádí dítě do světa materiálních i duchovních hodnot, do světa kultury a umění, pomáhá dítěti osvojit si návyky, postoje, potřebné dovednosti a umožnit mu aktivně se podílet na utváření společenské pohody ve svém sociálním prostředí.

5. *Dítě a svět* – enviromentální oblast zakládá u dítěte elementární povědomí o okolním světě a jeho dění, o vlivu člověka na životní prostředí, počítaje nejbližším okolím a konče globálními problémy celosvětového dosahu. Vytváří elementární základy pro odpovědný postoj dítěte k životnímu prostředí.

Příloha č. 3

Klíčové kompetence v předškolním vzdělávání:

- kompetence k učení
- kompetence k řešení problémů
- kompetence komunikativní
- kompetence sociální a interpersonální
- kompetence činnostní a občanské

Tyto kompetence sice můžeme charakterizovat jednotlivě, ale v rozvoji a učení dítěte navzájem prolínají stejně jako oblasti, v nichž jsou realizovány.

Očekávané kompetence na konci předškolního věku:

- zvládnout pohybové dovednosti a prostorovou orientaci
- vnímat a rozlišovat všemi smysly
- ovládat koordinaci oka a ruky, zvládat jemnou motoriku
- zvládat sebeobsluhu a jednoduché pracovní úkony
- pojmenovat části těla a některé orgány
- rozlišovat, co je zdraví prospěšné a jak je chránit samostatně se vyjadřovat a rozumět slyšenému
- domluvit se slovy i gesty-rozlišovat některé symboly a porozumět jejich významu, projevovat zájem o knížky
- záměrně se soustředit na činnost
- pojmenovat většinu toho, čím je obklopeno
- přemýšlet a umět myšlenky slovně vyjádřit
- naučit se nazpaměť krátké texty, úmyslně si je zapamatovat a vybavit
- chápat základní číselné a matematické pojmy a elementární souvislosti
- orientovat se v prostoru a čase
- řešit problémy, úkoly a situace, vymýšlet nápady, uplatňovat fantazii
- být aktivní i bez opory v rodičích, rozhodovat se o svých činnostech
- odpovídat za sebe i za své jednání ve známých situacích, vyjádřit souhlas i nesouhlas

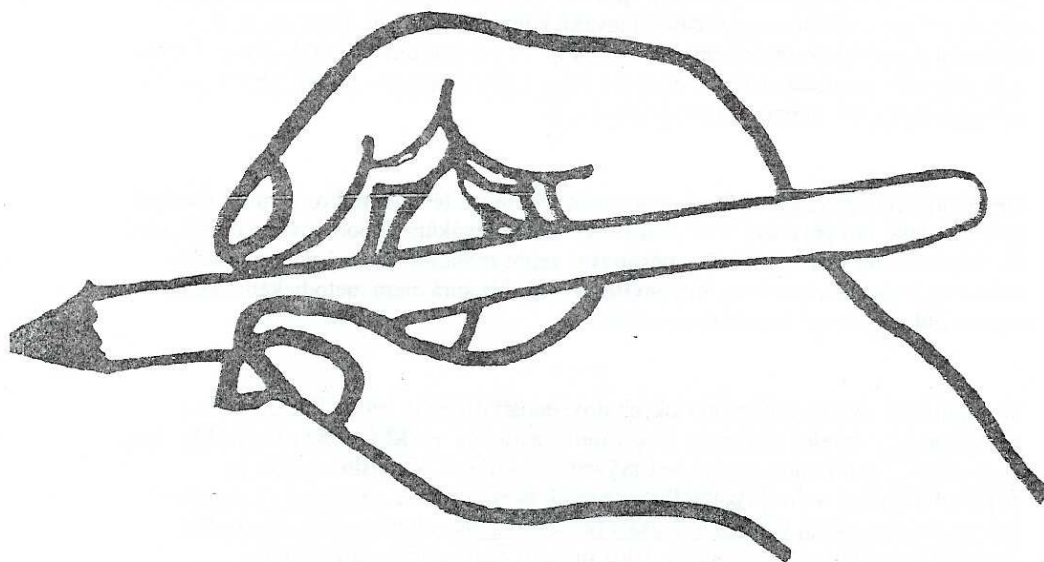
- odhadovat nač stačí, vyvinout úsilí, přijímat ocenění, dokončit činnost
- prožívat radost a uspokojení ze zvládnutého a poznání
- poslouchat a plnit smysluplné pokyny, respektovat srozumitelná pravidla
- navazovat kontakty s druhými, zorganizovat hru
- odmítnout komunikaci, která je mu nepříjemná
- být citlivý k živým bytostem, přírodě i věcem, těšit se z příjemných zážitků
- uvědomovat si svá práva a přiznávat je druhým
- uplavit své potřeby a přání s ohledem na druhé, řešit konflikty dohodou
- uplatňovat základní společenské návyky, pochopit role v rodině, ve škole mezi dětmi
- vyjednávat s dětmi i dospělými ve svém okolí
- utvořit si základní představu o tom, co je dobré a co je špatné, co se smí a co se nesmí
- odmítat společensky nežádoucí chování
- zachycovat skutečnost a vyjadřovat představy různými způsoby

Získá-li dítě základy těchto kompetencí, mělo by být připravené pro další cestu vzdělávání, na níž tyto kompetence bude rozšiřovat a zdokonalovat. Tyto kompetence ho nebudou provázet jen ve školním vzdělávání, ale také celým jeho dalším životem.

Příloha č. 4 – špetkový úchop tužky

Správné držení tužky

Dítě drží psací náčiní lehce. To si můžeme ověřit tak, že mu vytahujeme tužku směrem vzhůru. Pokud se to podaří, je držení správné. Tužku dítě drží dva až tři cm nad hrotem, její horní konec směřuje k pravému (u leváků k levému) rameni. Papír si praváci naklánějí pravým horním rohem doleva (leváci levým horním rohem doprava). Druhá ruka při grafomotorických činnostech přidržuje papír a posouvá jej tak, aby místo, kam dítě píše, bylo stejně vzdáleno od jeho očí.

Příloha č. 5

Školní zralost a připravenost dle klíčových kompetencí (M. Vágnerová)

ŠKOLNÍ ZRALOST	ŠKOLNÍ PŘIPRAVENOST
• emoční stabilita • kvalitnější záměrná koncentrace pozornosti • odolnost proti zátěži / adaptace na školní režim • lateralizace ruky, motorická a senzomotorická koordinace a manuální zručnost • vizuální diferenciaci a integraci (zralost očních pohybů) • sluchová diferenciaci • koordinace činnosti mozkových hemisfér • myšlení na úrovni konkrétních logických operací • autoregulace založená na vůli a spojená s vědomím povinnosti	• respektování hodnoty a smyslu školního vzdělání (motivace ke školní práci) • rozlišování různých rolí a diferenciaci chování, které je s nimi spojeno • úroveň verbální komunikace • respektování běžných norem chování i hodnotového systému

Příloha 6 - Orientační test školní zralosti - dítě zralé pro zahájení školní docházky

T-33

TZ Forma A

ORIENTAČNÍ TEST ŠKOLNÍ ZRALOSTI* ORIENTAČNÝ TEST ŠKOLSKÉJ ZRELOSTI

Příjmení a jméno dítěte: <i>Filoušek - Holčík</i>		
Přezvisko a meno dieťaťa: <i>Filoušek - Holčík</i>		
Datum narození: <i>9.8.2002</i>	Věk: r. m.	Datum vyšetření:
Datum narození: <i>9.8.2002</i>	Věk: r. m.	Datum vyšetření:
Adresa rodičů: Adresa rodičov:		

3. Tady nakresli nějakého pána tak, jak to umíš.

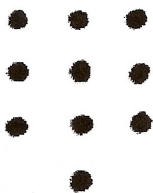
1. Sem nakresli nějakého pána tak, ako to vieš.

2. Podívej se, tady je něco napsáno. Ty ses ještě psát neučil(a), ale zkus, jestli bys to taky uměl(a). Hezky se dívej, jak je to napsáno a takhle vedle na to prázdné místo to tak napíš.

Lev pa li.

3. Tady jsou takové puntíky. Zkus to takhle vedle nakreslit zrovna tak.

2. Pozri sa, tu je niečo napísané. Ty si sa ešte neučil(a) písať, ale skús, či by si to tiež vedel(a). Dobro sa pozri, ako je to napísané, a tu vedľa, na to prázdné miesto, to tak napíš.

Lev pa li.

3. Tu sú také bodky. Skús to tu vedľa nakresliť takisto.

Příloha č. 7- Jiráskův Orientační test školní zralosti - dítě nezralé pro školní docházku

T-33

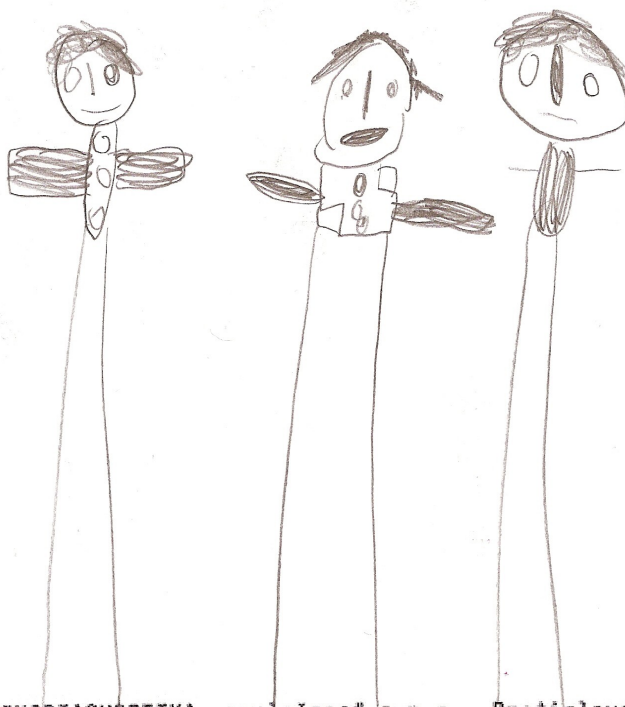
TZ Forma A

ORIENTAČNÍ TEST ŠKOLNÍ ZRALOSTI*
ORIENTAČNÝ TEST ŠKOLSKÉJ ZRELOSTI

Příjmení a jméno dítěte: <u>HONZIK J.</u>		
Přízvisko a meno dieťaťa: <u>HONZIK J.</u>		
Datum narození: <u>28.3.2003</u>	Věk: r. m.	Datum vyšetření:
Dátum narodenia: <u>28.3.2003</u>	Vek: r. m.	Dátum vyšetrenia:
Adresa rodičů: Adresa rodičov:		

1. Tady nakresli nějakého pána tak, jak to umíš.

1. Sem nakresli nějakého pána tak, ako to vieš.

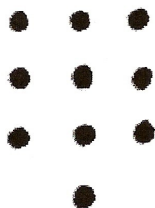
© PSYCHODIAGNOSTIKA, spoločnosť s r.o., Bratislava

* Instrukce viz v: Jirásek—Tichá, Psychologická hlediska předškolních prohlídek. SZdN, Praha 1968
 Instrukcie pozri v: Jirásek—Tichá, Psychologická hlediska předškolních prohlídek. SZdN, Praha 1968

2. Podívej se, tady je něco napsáno. Ty ses ještě psát neučil(a), ale zkus, jestli bys to taky uměl(a). Mezky se dívej, jak je to napsáno a tadyhle vedle na to prázdné místo to tak napiš.

Ter pa li.

3. Tady jsou takové puntíky. Zkus to tadyhle vedle nakreslit zrovna tak.

2. Pozri sa, tu je niečo napísané. Ty si sa ešte neučil(a) písať, ale skús, či by si to tiež vedel(a). Dobre sa pozri, ako je to napísané, a tu vedľa, na to prázdné miesto, to tak napíš.

Ter pa li.

3. Tu sú také bodky. Skús to tu vedľa nakresliť takisto.

Příloha č. 8

Příloha 3 Test VM

(Orientační test školní zralosti — verbální myšlení)

J. Jirásek

1. Které zvíře je větší — kůň nebo pes?

Kůň = 0, špatná odpověď = -5

nohy, ocas, srst-chlupy-kožich, jsou to zvířata, dovedou lézt po stro-
mech) = 3

1 podobnost = 2. Špatná odpověď = 0

14. Čím se liší hřebík a šroub? Podle čeho bys je rozeznal, kdyby tu ležely vedle sebe
-
- na stole?

Šroub má závity (vinty, takovou kroucenou čáru okolo, vroubky) = 3.

Šroub se šroubuje a hřebík se zatluče. — nebo: Šroub má matku = 2.

Špatná odpověď = 0

15. Kopaná, skok vysoký, tenis, plavání ... to jsou ...?

Sporty (tělovýchova) = 3. Hry (cvičení, cviky, tělocvik, závody) = 2.

Špatná odpověď = 0

16. Které znáš dopravní prostředky?

3 pozemní dopravní prostředky a letadlo nebo loď = 4.

Jen 3 pozemní dopravní prostředky nebo úplný výčet (i s letadlem
nebo lodí), ale teprve po vysvětlení „Dopravní prostředek je to, čím
se někam dopravujeme“ = 2. Špatná odpověď = 0

17. Čím se liší starý člověk od mladého? Jaký je mezi nimi rozdíl?

3 znaky (šedivé nebo žádné vlasy, vrásky, nemůže už tak pracovat,
špatně vidí, špatně slyší, je častěji nemocný, dříve umře než mladý) = 4.

1 nebo 2 rozdíly = 2. Špatná odpověď (Má hůl. Kouří.) = 0

18. Proč lidé pěstují (provozují) sporty?

2 důvody (Aby byli zdraví-otuzilí-silní, aby byli pohyblivější, aby měli
rovné tělo, aby nebyli tlustí, dělají to pro zábavu, chtějí dosáhnout
rekordu-zvítězit aj.) = 41 důvod = 2. Špatná odpověď (Aby něco uměli. To se vsadí a vyhrajou
se peníze) = 0

19. Proč je to nemravné (nesprávné, špatné), když se někdo vyhýbá práci?

Ostatní se na něho musí dít (nebo jiné vyjádření toho, že je tím
poškozen i někdo jiný) = 5

Je líný — nebo: Málo vydělá a nemůže si nic koupit = 2.

Špatná odpověď = 0

20. Proč se musí nalepít na dopis známka?

Platí se tím za doručení (dopravu) toho dopisu = 5

Ten druhý by musel zaplatit pokutu = 2. Špatná odpověď = 0

Výsledek v testu je součet bodů (+ a -) dosažených v jednotlivých otázkách.

Klasifikace výsledků:

1		+24 a lepší
2		+14 až +23
3		0 až +13
4		-1 až -10
5		-11 a horší

Příloha č. 9 – Test rizika poruch čtení a psaní pro rané školáky

Test rizika poruch čtení a psaní pro rané školáky

Jméno:	Vyš. dne:
Nar.:	Vyšetřil:
Škola (MtŠ/ZŠ):	Odklad:
Bydliště:	

(Za každou správnou odpověď 1 bod)

1. SLUCHOVÁ ANALÝZA NA SLABIKY

ZÁCVIK: Testující předvádí, dítě se přidává, opravujeme.

Víš, jak se děti rozpočítávají? Třeba en-ten-ty-ky dva-špa-lí-ky Místo ukazování si to teď spolu zatleskáme. (Při procvičování testující slabikuje a tleská. V úkolu pouze zřetelně a pomaleji vysloví, dítě slabikuje a tleská samo.)

ÚKOL: Ted' zkus tleskat a říkat sám:

Body

1.1.	ČOKOLÁDA	
1.2.	VLAŠTOVIČKO LEŤ	
1.3.	NÁŠ KOCOUR MOUREČEK	

2. SLUCHOVÁ ANALÝZA – 1. HLÁSKA

ZÁCVIK: Ted' si budeme říkat, čím začínají různá slova. Třeba na začátku slova *máma* je *m*, *táta* – *t*. Tvé jméno má na začátku? Ano ...

ÚKOL: Uhodneš, čím začíná slovo:

Body

2.1.	CHALOUPKA	
2.2.	RUKA	
2.3.	ŽABKA	

3. SLUCHOVÉ ROZLIŠOVÁNÍ HLÁSEK VE SLOVĚ

ZÁCVIK: Slyšíš *s* ve slově *pes*? Je *s* ve slově *voda*? Není, vid'? A slyšíš *p* ve slově *kope*? A ve slově *loví*? Tam *p* není, vid'? Je tam jen *l-o-v-í*.

ÚKOL: Slyšíš ve slově

Body

Body

3.1.	CH – PROCHÁZKA		3.2.	CH – HOUBY	
3.3.	Í – PÍŠE		3.4.	Í – CHODÍ	
3.5.	H – CHODÍ		3.6.	H – KOHOUT	
3.7.	E – SADY		3.8.	E – SKÁČE	

4. SLUCHOVÉ ROZLIŠOVÁNÍ PODOBNÝCH SLOV

ZÁCVIK: Podívej se na moji ruku. Je úplně stejná jako ta tvoje? Není, vid'? Jsou si trochu podobné, ale moje je trochu větší, delší ... Je stejné, když řeknu *kůň* a *kůl*? Správně, není. Nebo *kos* a *koš*?...

ÚKOL: Jsou tato dvě slova úplně stejná? (vyslovujeme pomalu, odděleně)

Body			Body		
zácvik	VOK – VOK	☒	zácvik	CETÝ – CETÍ	☒
4. 1.	BALUM – BALUM	☐	4. 2.	TYK – TIK	☐
4. 3.	STĚS – STES	☐	4. 4.	MANÍ – MANÝ	☐
4. 5.	ZIK – ZÍK	☐	4. 6.	DYR – DYR	☐
4. 7.	FRAŠ – FLAŠ	☐	4. 8.	BRAM – PRAM	☐

5. SLUCHOVÉ ROZLIŠOVÁNÍ DÉLEK

ZÁCVIK: Testující procvičí s dítětem bzučení na bzučáku. Dítě si samo vyzkouší, jak funguje, pak opakuje asi tři různé varianty po testujícím. Zdůrazníme, že dlouhé bzučení musí být opravdu dlouhé – opakujeme i později, protože dítě má někdy tendenci zkracovat a výsledky by byly zkreslené.

Ted' zkus zabzučet podle toho, co ti budu říkat. Tam, kde se ti slovo bude zdát dlouhé, zabzučíš dlouze, kde krátké, zabzučíš krátce: pápá, kuk, jéje! (pomáháme, opravujeme)

ÚKOL: Testující vždy říká celé věty, ale vždy zdůrazní a zopakuje, co má dítě zabzučet, tedy to, co je vyznačeno velkými tiskacími písmeny.

Body		
5.1.	Sova houká HÚ HÚ	☐
5.2.	Slepička odpovídá KO KO DÁK	☐
5.3.	Na kočku voláme ČI ČÍ	☐
5.4.	Ája volá na psa FÍKU	☐

6. ZRAKOVÉ ROZLIŠOVÁNÍ – RYTMUS

ZÁCVIK: Podívej se na tenhle obrázek. Jsou tu nakresleny dešťové kapky. Některé malé a jiné velké. Zkus teď podle nich zabzučet na bzučák tak, abys na velkou kapku zabzučel dlouze a na malou krátce.

ÚKOL a): Tento třetí řádek zkus úplně sám. (6.1.)

ÚKOL b): A nyní to uděláme obráceně. Já budu mačkat bzučák a ty mi ukážeš řádek kapek, podle kterých bzučím. (6.2. – 6.4.).

Body	
6.1.	☐
6.2.	☐
6.3.	☐
6.4.	☐

7. ZRAKOVÉ ROZLIŠOVÁNÍ – PRAVOLEVÁ ORIENTACE

ZÁCVIK: Už jsme si povídali o tom, že moje ruka a tvoje ruka nejsou úplně stejné. Také obrázky, které ti budu ukazovat, si budou trochu podobné, ale jen některé budou úplně stejné. Následující dva zácvikné obrázky opravujeme, zdůvodníme.

ÚKOL: A teď mi řekni sám, které obrázky jsou stejné a které různé.

Body

7.1.	
7.2.	
7.3.	

8. ZRAKOVÁ PAMĚŤ

ZÁCVIK: Testující ukazuje dítěti vždy jeden obrázek po dobu 3 - 5 vteřin. Po zakrytí jej dítě vyhledává mezi několika podobnými obrázky. **Ted' ti ukážu obrázek. Ty si ho pozorně prohlédneš a až ho schovám, najdeš ho mezi těmito ostatními obrázky.** (pomáháme)

ÚKOL: Zkus to ještě s dalšími obrázky.

Body

8.1.	
8.2.	
8.3.	

9. ZRAKOVÉ VNÍMÁNÍ – PLOŠNÉ

ÚKOL: Tyhle dva obrázky zkus teď překreslit co nejpřesněji sem pod sebe.

Body

9.1.	
9.2.	

10. ARTIKULAČNÍ OBRATNOST

ÚKOL: Dítě opakuje po testujícím. Pokud něco zkomolí, je třeba si ověřit, zda nemá vadu výslovnosti. Pokud má dítě vadu výslovnosti, je třeba posoudit, zda slovo zopakovalo v rámci své vady dobře, nebo jej ještě zkomolilo. Teprve tuto poslední možnost považujeme za chybu. Také několikeré rozběhnutí, zakoktání a opakování je chyba. **A teď říkej po mně:**

Body

Body

10.1.	CVRČEK		10.2.	TŘPYTIVÝ	
10.3.	ŠEHÉREZÁDA		10.4.	NEJNEBEZPEČNĚJŠÍ	
10.5.	PODPLUKOVNÍK		10.6.	OBDIVUHODNĚ	

11. JEMNÁ MOTORIKA – NAPODOBENÍ PÍSMO

ÚKOL: Ted' ti dám takové zvláštní písmo. Nech si ho před sebou jako vzor a zkus ho překreslit na papír co nejpřesněji.

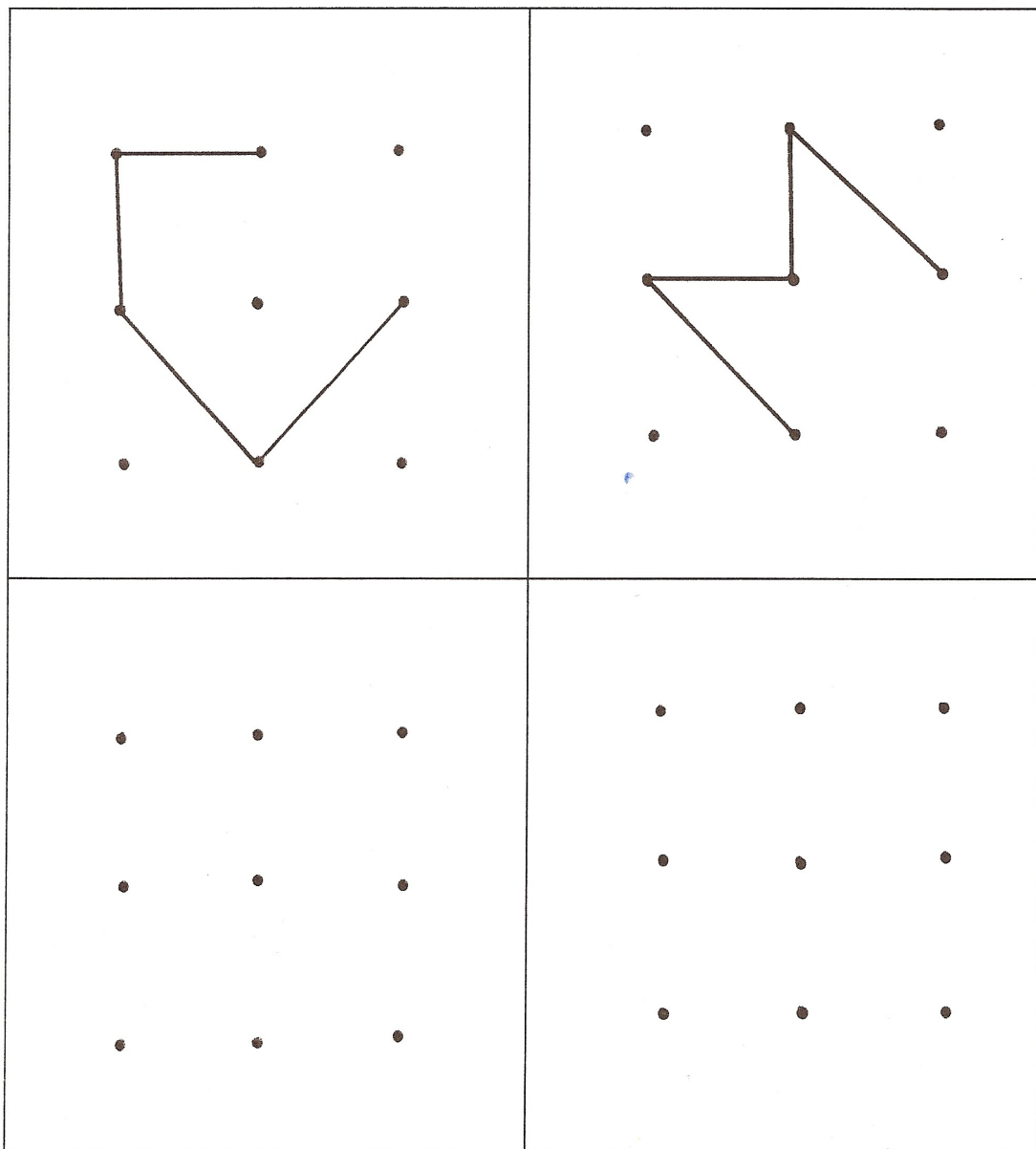
Body

11.1.	
11.2.	
11.3.	

4/S9

9.1.

9.2.

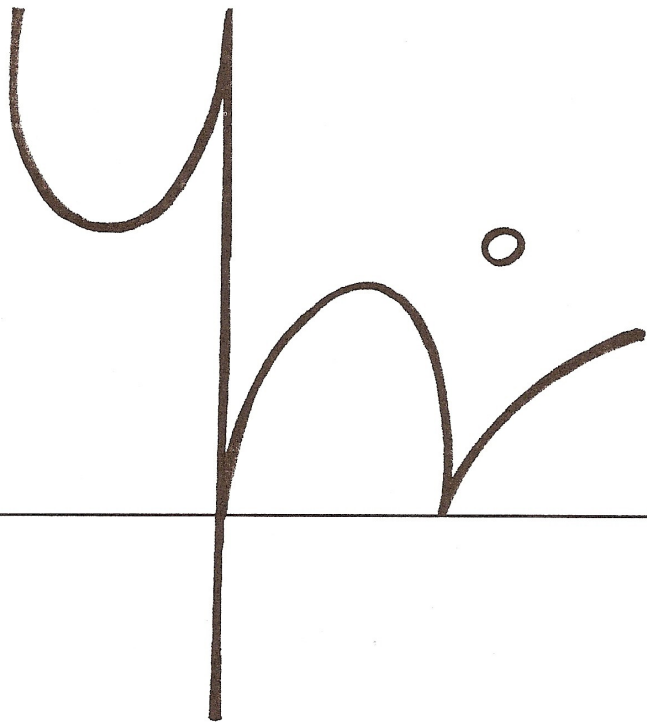

5/S11

11.1.

11.2.

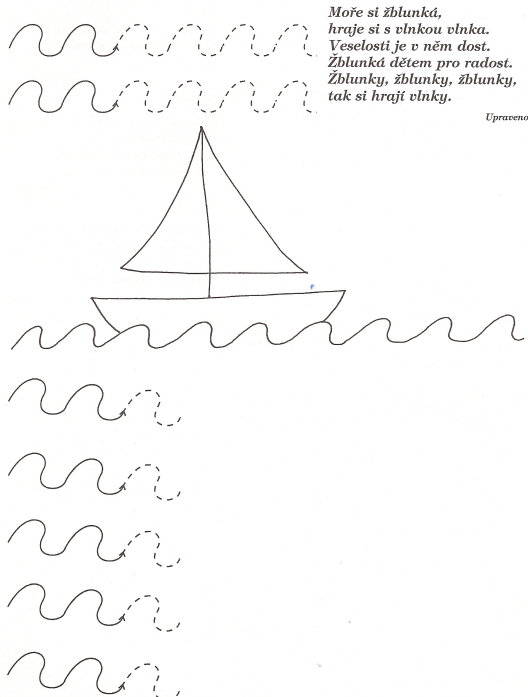

11.3.

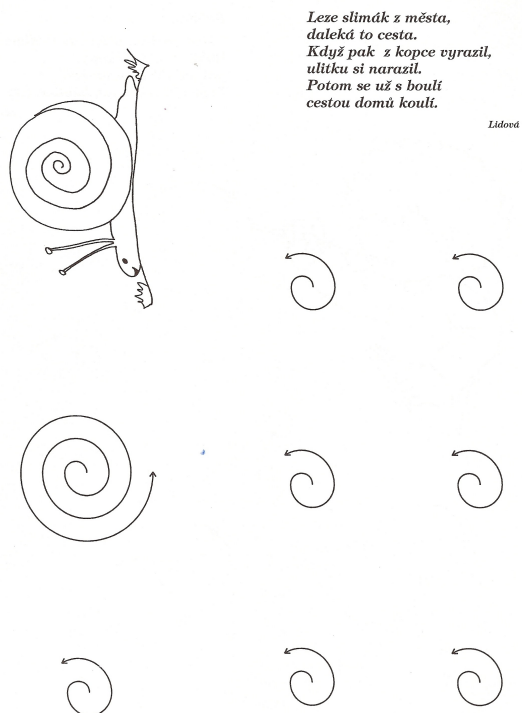
Přílohy č. 10 - Ukázka grafomotorických cviků

Kreslíme jedním tahem vinovky – spojení horního a dolního oblouku

25

Kreslíme spirálový pohyb zevnitř ven

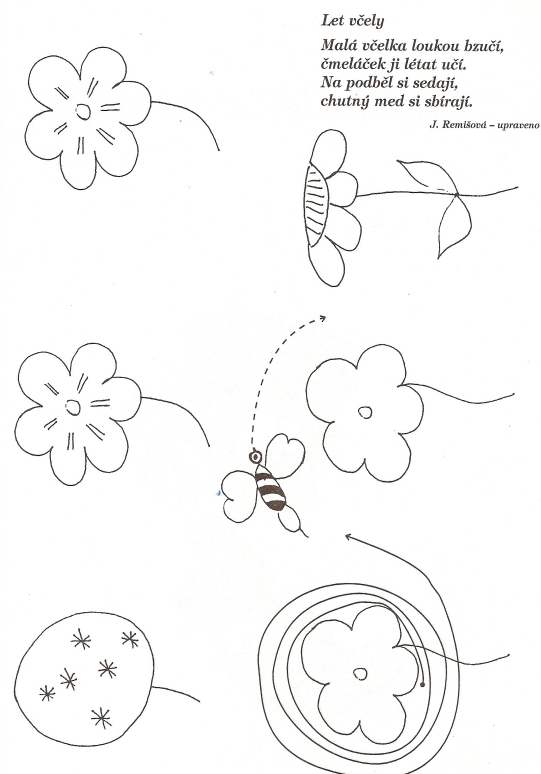

Kreslíme krátké, šikmé čáry shora dolů, dokreslíme květy

6

Uvolnění zápěstí volnými krouživými pohyby z květu na květ

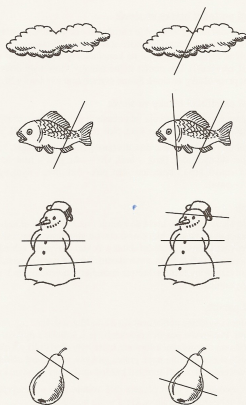

2

Příloha č. 11 - rozvíjení sluchového vnímání a řeči

PL 8

■ Jmenuj předměty na obrázcích, ukazuj jejich části a slova říkej po slabikách (mrak, mráček, ry-ba, ry-bíček...).

118

PL 9 a

■ Říkej říkanku *Byla jedna babka* a s každou slabikou ukaž jedno kolečko.

OO	OO	OO	Byla jedna babka,
OOOO	OO		prodávala jabka.
OOOO	O		Za dřevý groš
OOOO	O		prodala jich koš.

PL 9 b

■ Říkejte (společně s rodiči) rozpočítadlo. Opakujte ho znovu a v jeho rytmu na sebe vzájemně ukazujte. Potřetí rozpočítadlo opakujte s vytleskáváním slabik.

En ten ty-ky dva špa-lí-ky
čert vy-le-těl z ele-ktri-ky.

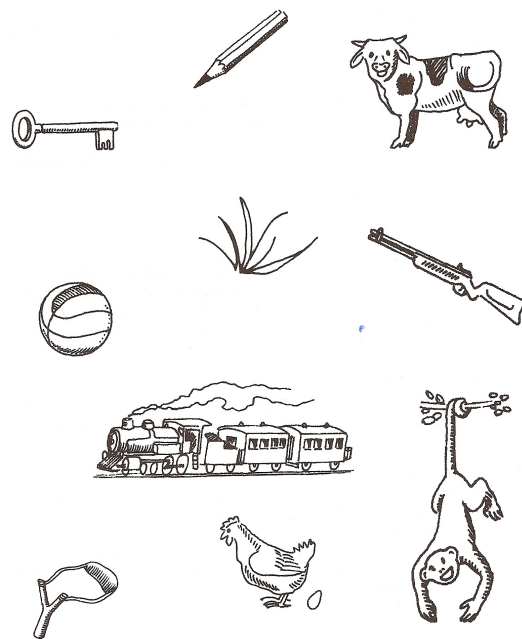

Bez klo-bou-ku bos,
na-tlou-kl si nos.
By-la bou-le ve-li-ká
ja-ko ce-lá A-fri-ka.

PL 15

■ Jmenuj předměty na obrázcích a pak spoj ty, jejichž názvy se rýmují.

125

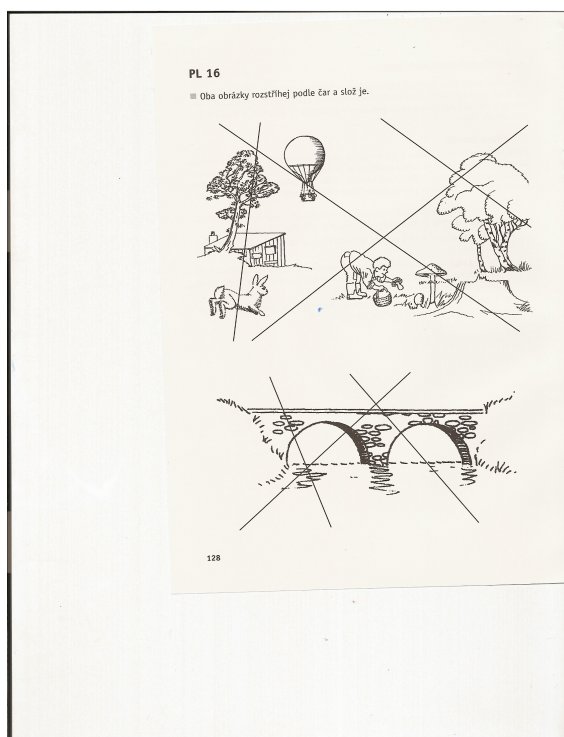
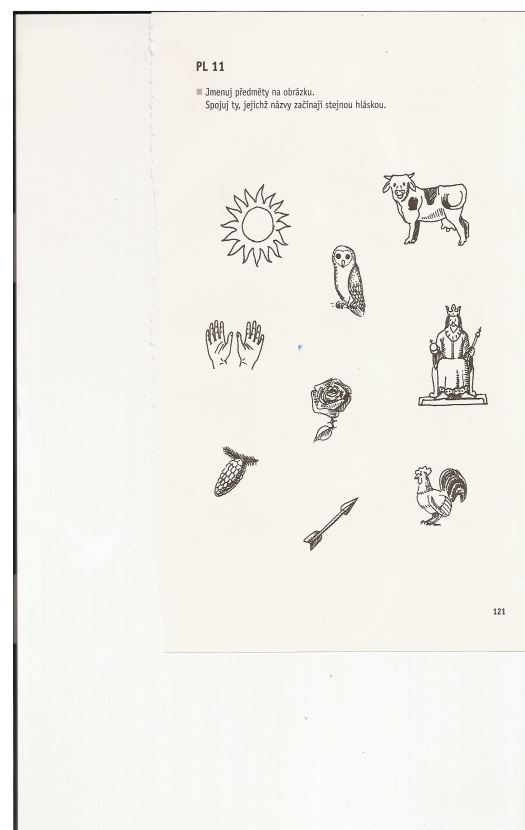
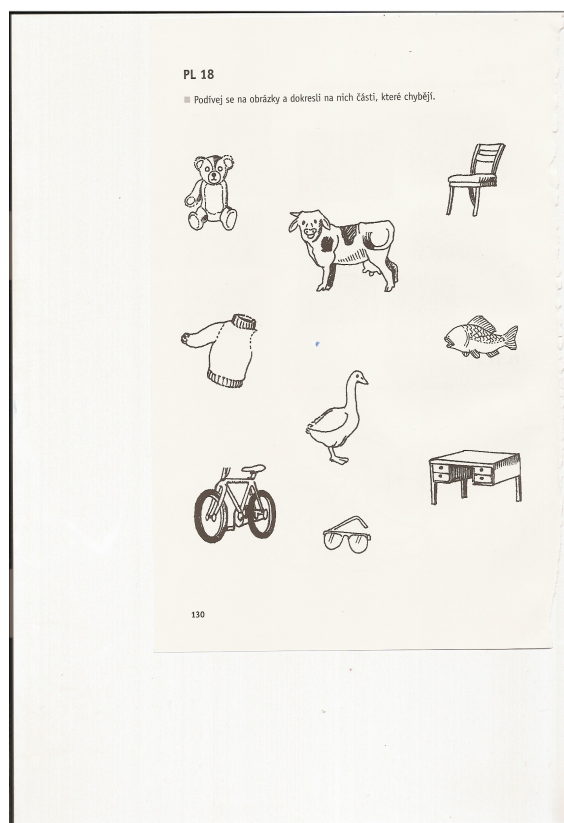
PL 10

■ Jmenuj předměty v řadách a pozorně naslouchej, aby sis mohl uvědomit, kterou hláskou začínají. Sřadni předmět, jehož název nezačíná stejnou hláskou jako všechny ostatní v řadě.

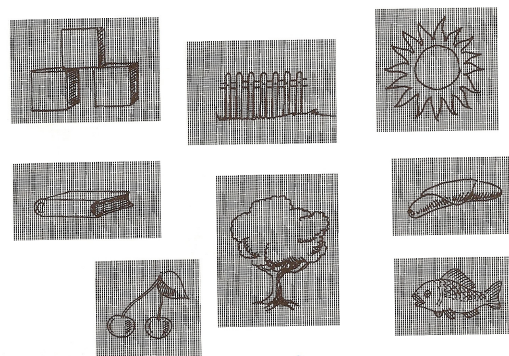
120

Příloha č. 12- Ukázky pracovních listů pro rozvíjení zrakového vnímání a rozlišování

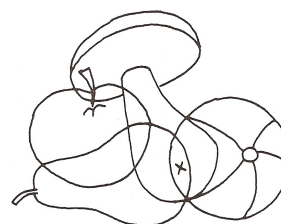
PL 17 a

Podívej se dobře na obrázky, obtáhni je a vybarvi.

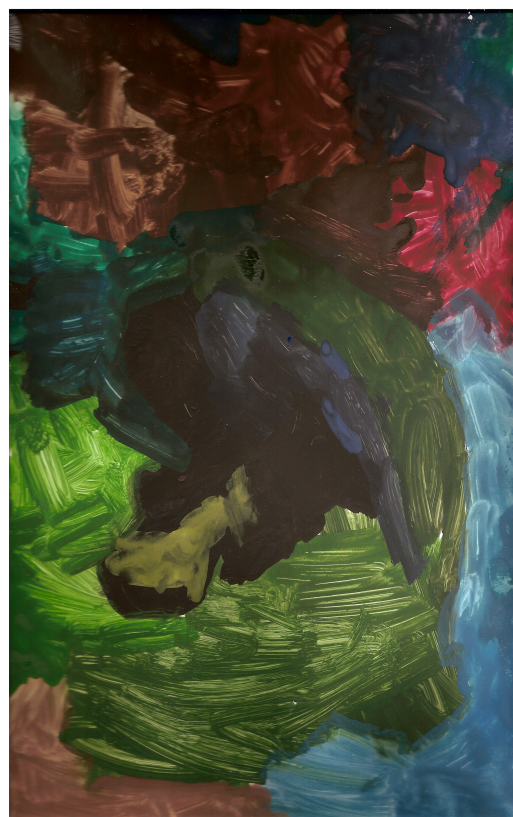
PL 17 b

Podívej se na obrázek. Najdi známé tvary a obtáhni je.

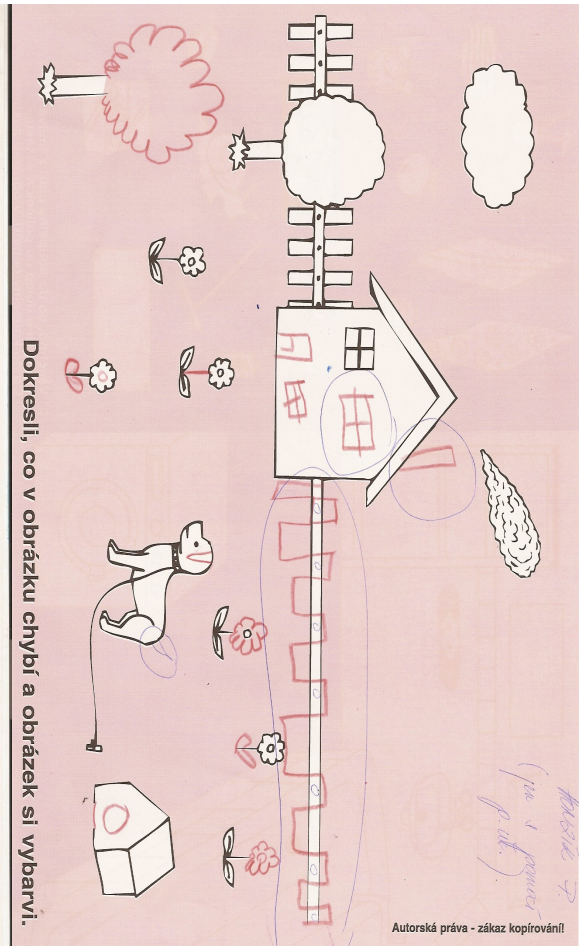
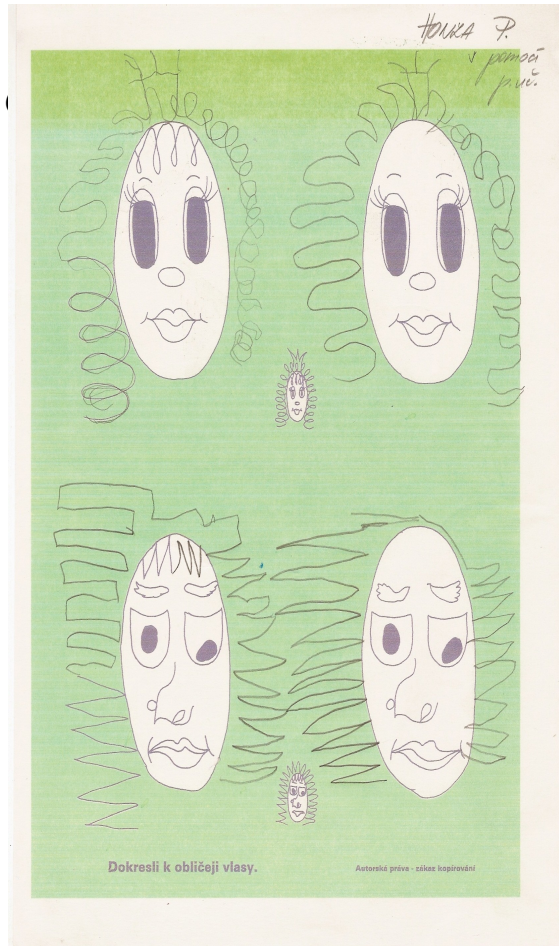
Příloha č.13 - Portfolio dítěte s OŠD

4 roky - Klubko vlny , Moje rodina, Medvěd v lese

5 let - Šašek - geometrické tvary, barvy..., Sněhulák v doupěti, Autoportrét, Rodina

SLUCHOVÉ UCHVÁNÍ - PODPRŮMĚRNÉ !

Test rizika poruch čtení a psaní pro rané školáky

17/1 - vř. vř. vř. a přitř. dlouho
NEJLÝŠÍ RYTMUS SLOV = FENOMATICKÝ SLUCH

ABSOLUTNĚ NEZVLÁDÁ

Jméno: HOUZA P.	Vyš. dne: 17/1 9.00h - 9.55h
Nar.: 23.8.2002	Vyšetřil: J. V.
Škola (MtŠ/ZŠ): MŠ Dany	Odklad: Ano doporučení
Bydliště: Dany	

(Za každou správnou odpověď 1 bod)

1. SLUCHOVÁ ANALÝZA NA SLABIKY

ZÁCVIK: Testující předvádí, dítě se přidává, opravujeme.

Viš, jak se děti rozpočítávají? Třeba en-ten-ty-ky dva-špa-lí-ky Místo ukazování si to teď spolu zatleskáme. (Při procvičování testující slabikuje a tleská. V úkolu pouze zřetelně a pomaleji vysloví, dítě slabikuje a tleská samo.)

ÚKOL: Teď zkus tleskat a říkat sám:

		Body
1.1.	ČOKOLÁDA	1
1.2.	VLAŠTOVIČKO LET	0
1.3.	NÁŠ KOCOUR MOUREČEK	0

- úplně mimo
- nejspíš - mimo

2. SLUCHOVÁ ANALÝZA - 1. HLÁSKA

ZÁCVIK: Teď si budeme říkat, čím začínají různá slova. Třeba na začátku slova máma je m, úta - t. Tvé jméno má na začátku? Ano ...

ÚKOL: Uhodněš, čím začíná slovo:

		Body
2.1.	CHALOUPKA	0
2.2.	RUKA	0
2.3.	ŽABKA	0

Abrokování není + nečape -
- nejspíš roste mezi hláskami

3. SLUCHOVÉ ROZLIŠOVÁNÍ HLÁSEK VE SLOVĚ

ZÁCVIK: Slyšíš s ve slově pes? Je s ve slově voda? Není, vid? A slyšíš p ve slově kope? A ve slově lovi? Tam p není, vid? Je tam jen l-o-v-i.

ÚKOL: Slyšíš ve slově

		Body			Body
3.1.	CH - PROCHÁZKA	1	3.2.	CH - HOUBY	0
3.3.	Í - PÍŠE	1	3.4.	Í - CHODÍ	1
3.5.	H - CHODÍ	0	3.6.	H - KOHOUT	0
3.7.	E - SADY	0	3.8.	E - SKÁČE	0

prose
hádal -
NEVĚDĚL

Příloha č. 15**Instrukce školského zákona ke školní zralosti****Část druhá****Předškolní vzdělávání****Zákon v § 33 uvádí****Cíle předškolního vzdělání**

Předškolní vzdělávání podporuje rozvoj osobnosti dítěte předškolního věku, podílí se na jeho zdravém citovém, rozumovém a tělesném rozvoji a na osvojení základních pravidel chování, základních životních hodnot a mezilidských vztahů. Předškolní vzdělávání vytváří základní předpoklady pro pokračování ve vzdělání. Předškolní vzdělávání napomáhá vyrovnávat nerovnoměrnosti vývoje dětí před vstupem do základního vzdělávání a poskytuje speciálně pedagogickou péči dětem se speciálními vzdělávacími potřebami.

§ 34**Organizace předškolního vzdělávání**

(1) Předškolní vzdělávání se organizuje pro děti ve věku od tří do šesti let.

Část třetí**Povinnost školní docházky a základní vzdělání****§ 36****Plnění povinnosti školní docházky**

(3) Povinná školní docházka začíná počátkem školního roku, který následuje po dni, kdy dítě dosáhne šestého roku věku, pokud mu není povolen odklad; dítě, které dosáhne

šestého roku věku v době od počátku školního roku do konce roku kalendářního, může být přijato k plnění povinné školní docházky již v tomto školním roce, je-li tělesně i duševně přiměřeně vyspělé a požádá-li o to zákonný zástupce.

(4) Zákonný zástupce je povinen přihlásit dítě k zápisu k povinné školní docházce, a to v době od 15. ledna do 15. února kalendářního roku, v němž má dítě zahájit povinnou školní docházku.

§ 37

Odklad povinné školní docházky

(1) Není-li dítě po dovršení šestého roku věku tělesně nebo duševně přiměřeně vyspělé a požádá-li o to písemně zákonný zástupce dítěte, odloží ředitel školy začátek povinné školní docházky o jeden školní rok, pokud je žádost doložena doporučujícím posouzením příslušného školského poradenského zařízení a odborného lékaře. Začátek povinné školní docházky lze odložit nejdéle do zahájení školního roku, v němž dítě dovrší osmý rok věku.

(2) Při zápisu do prvního ročníku základní škola informuje zákonného zástupce dítěte o možnosti odkladu povinné školní docházky.

(2) Pokud se u žáka v prvním roce plnění povinné školní docházky projeví nedostatečná tělesná nebo duševní vyspělost k plnění povinné školní docházky, může ředitel školy, se souhlasem zákonného zástupce, žákovi dodatečně v průběhu prvního pololetí školního roku odložit začátek plnění povinné školní docházky na následující školní rok.

(3) Pokud ředitel školy rozhodne o odkladu povinné školní docházky podle odstavce 1 nebo 3, doporučí zároveň zákonnému zástupci dítěte vzdělávání dítěte v přípravné třídě základní školy nebo v posledním ročníku mateřské školy, pokud lze předpokládat, že toto vzdělávání vyrovná vývoj dítěte.

§ 47**Přípravné třídy základní školy**

(1) Obec, svazek obcí nebo kraj mohou se souhlasem krajského úřadu zřizovat přípravné třídy základní školy pro děti v posledním roce před zahájením povinné školní docházky, které jsou sociálně znevýhodněné a u kterých je předpoklad, že zařazení do přípravné třídy vyrovná jejich vývoj. Přípravnou třídu lze zřídit, pokud se v ní bude vzdělávat nejméně 7 dětí.²⁵

25) Zákon č.561/2004 Sb. O předškolním, základním středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (Školský zákon).

ŽÁDOST O ODKLAD ŠKOLNÍ DOCHÁZKY

Jméno a příjmení dítěte :

rodné číslo : datum narození:.....

bydliště : PSČ:.....

jméno otce :

jméno matky :

chodí do MŠ ANO – NE (do které) :

Zákonní zástupci dítěte se dohodli, že v záležitosti odkladu školní docházky dítěte bude dále jednat jeden z nich: **matka – otec – jiná osoba** (zakroužkujte) jméno a příjmení tohoto zástupce:

bydliště : PSČ :

telefon (mobilní, případně Email).....

podpis otce :

podpis matky :

Důvod podání žádosti (vyplní podrobně zákonný zástupce dítěte) :

.....

datum :

podpis zákonného zástupce:.....

K posouzení Vaší žádosti je dále třeba vyjádření pedagogicko psychologické

poradny a dětského lékaře. Podnět k posouzení školní zralosti dítěte, může dát i škola, která zápis do 1. třídy provádí, mateřská škola , popř. dětský lékař.

☐ **Vyjádření OPPP k žádosti (uveďte konkrétní důvody):**

.....

.....

 datum :razítko, podpis

Vyjádření odborného, nebo dětského lékaře k žádosti (uved'te konkrétní důvody):

.....

 datum :razítko, podpis

☐ **Pro naši úplnější informovanost je možno uvést i vyjádření mateřské školy:**

.....

 datum :razítko, podpis

Vyplněnou žádost předejte bezodkladně škole ve spádovém obvodu Vašeho bydliště. Posoudí-li ředitelství školy Vaši žádost jako odůvodněnou, vydá a zašle (do 30 dnů od obdržení Vaší žádosti) zákonnému zástupci dítěte rozhodnutí o odkladu školní docházky.

